

»C E Ļ Š«

laikraksts reliģijai un gara dzīvei.

I gads.

Redaktors: māc. G. Šaurums.

Redakcijas kollēģija: prof. Dr. K. Kundziņš, prof. Dr. V. Maldonis,
prof. Dr. L. Bērziņš, doc. Dr. A. Freijs, māc.
P. Rozenbergs.

1935.

Izdevēja: E v. L u t. B a z n ģ i c a s v i r s v a l d e.

I. Vispārīgi raksti:

	Lpp.
Archibīskaps D. T. Grünbergs — „Ceļam ceļā“	1
Māc. G. Šaurums — Gaišu sākot	3
Prof. Dr. K. Kundziņš — Eros un Agape	6, 73
Prof. Dr. V. Maldonis — Reliģijas fainomenoloģija	13, 82, 158
Dr. A. Freijs — Saulieša reliģija	21, 90
A. Augstkalns — Vens stipers pils	28
Prīv. doc. E. Rumba — Kristīgās ārmisijas reliģiskais pamats	34, 119
Prāv. ēmer. D. K. Kundziņš — Lieldienās	65
Prof. V. Dāle — Dvēseles patstāvība un pastāvība	68
Novēlējums archibīskapam prof. D. T. Grünbergam gadu maiņā	88
Prof. Dr. V. Maldonis — Masariks kā filozofs	99
Cand. theol. Arn. Lūsis — Sirdsšķīstie un viņu traģēdija	106, 166
Cand. phil. Hildegarde Reinharde — Vācticiba	109
Priv.-doc. F. Treijs — Evangēlija fragmentu jaunatradums	114
Prāv. A. Kundziņš — Vasaras svētkos	145
Psalmi. Tulk. doc. Dr. E. Zicāns	147, 227
Prof. Pauls Kundziņš — Mūsu baznīcu architektūra	150, 236
J. Straubergs — Latviešu pirmās dziesmu grāmatas 171, 235, 322,	402
Māc. B. Fedders — Modernais pagānisms, mūsu senči un mēs	178
Doc. Dr. G. Menšings — Kristietības savdabība	184
Prāv. J. Reinharde — Atjaunošanās	225
Prof. K. Kundziņš — Daži vārdi par dievkalpojumu dziesmām	248
Māc. E. Bergs — Divkārtīgi plaujas svētki	289
Doc. Dr. J. Rezevskis — Radikālās Jēzus ētikas prasības sa- karā ar viņa sludināšanu par Dieva valstības nākšanu	292, 357, 370
Māc. H. Biezais — Reliģiskās kultūras pesimisms	298
Dr. V. Sanders — Par liturģijas reformēšanas jautājumu	312, 383
Cand. theol. A. Krauklis — Kungu baznīcu, vai tautas baznīcu?	317
Prāv. J. Straumanis — Svētku prieks jauniešiem	353
Māc. G. Klēmanis — Kaŗa un revolūcijas sekas ticības dzīvē	395
Prof. L. Adamovičs — Pie raksta par latviešu pirmajām dzies- mu grāmatām	407
Cand. theol. Rob. Murejs — Baznīca un valsts Zviedrijā	408
Cand. theol. Kārlis Bilzēns — Kad lasa Kārlis Bārts	413

II. Skola un paldagōģija.

Cand. theol. Z. Brauere — Skolas lūgšana	39
Māc. A. Voitkus — Ticības mācības cenza komisija	43, 131, 334

Priv.-doc. F. Trejs — Prof. Dr. phil. et. Dr. theol. h. c. J. Bencingera (Benzinger) piemiņai	124
Prof. K. Kundziņš — Līdzība par strādniekiem viņa kalnā	190
Cand. phil. Edm. Šmits — Reliģijas skolotājs	196, 257
Pauls Žibeiks — Un neived mūs kārdināšanā	252
Skolotāja M. K. — „Es nemelošu“	331
Cand. theol. Milda Zīverte-Zāļīte — Jēzus un grēciniece	416
Māc. A. Birznieks — Pārdomas pie rīta lūgšanām skolā	420
Māc. J. Lapiņš — Skolotāja autoritāte	424

III. Domu izmaiņai.

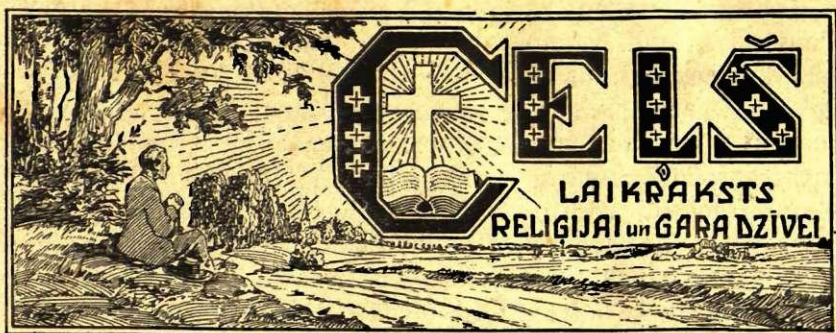
Oskars Štrīters — Kristīgās sludināšanas pamats	202
Edg. Rumba — Atbilde māc. O. Štrīteram	268
Māc. G. Klēmanis — Ticēt	269
Prof. K. Kundziņš — „Ticēt Kristum“ vai „ticēt uz Kristu“	271

IV. Grāmatu apskats.

44, 133, 206, 275, 336, 427.

V. Chronika.

54, 141, 212, 282, 343, 437.

№ 4

Augusts

1935. g.

Prāv. J. Reinhardts

Atjaunošanās

Jums pēc priekšējās dzīvošanas būs nolikt veco cilvēku, kas samaitāts caur viltīgām kārbām un jums būs atjaunoties savā sirdsprātā un garā.

Evez. 4: 22. 23.

Mūsu mīlā tēvijā mēs meklējam labklājību, vēlamies redzēt labākus laikus, nekā tie bij nesenā pagātnē, kad sveša tauta laicīgas lietas kārtoja un latvietim, šim pirmiedzīvotājam mūsu zemē, vajadzēja tik paklausīt un rīkojumus izpildīt. Mēs piegriežamies netikvien zemes lietām un laicīgai dzīvei, bet labprāt uzklausāmies arī dvēseles balsi un, vērodami baznīcas dzīvi, pārliecināmies, ka plašas tautas masas baznīcai atsvešinājušās dzīvo tādā drūmumā un nospīstā gara stāvoklī, kādu tēvi un sentēvi nepazina, jebšu dzīve toreiz prasīja daudz vairāk darbu un pūliņu, uzlika lielākas nastas un grūtības, nekā tagadējie laiki, kur elpojam neatkarības gaisu. Ko tur darīt, kā rast reformu, kas aizsniedz tagadējo sabiedrību? Atbildes dažādas; visievērojamāko padomu dod apustulis Pāvils pievestā bībeles pantiņā: Kas Kristum grib sekot, jaunu dzīvi uzsākt un apmierināšanu atrast dvēselei, tam

- 1) būs nolikt veco cilvēku,
- 2) atjaunoties garā un sirdsprātā.

Klusā dievnamā, kur Dievu lūdzam un Dieva vārdus klausāmies, spīd pār mūsu galvām citāda gaisma un dzīves ceļā, kur dienišķo maizi pelnam, atkal citāda. Tur Dievam tuvojamies, paceļamies it kā uz apskaidrošanas kalna, esam tālu nost no zemes pišļiem; še rūpes un raizes dēļ laicīgā uztura, darbs un pūlīšs, cīņa ar ļauno pasauli. Še miesas prāts saka: aci pret aci, un zobu pret zobu, kā tu man, tā es tev. Tāda morāle ved uz savstarpēju iznīcināšanu, uz nerimstošu naidu un karu. Še valda tavas kustoņa tieksmes, sirdsmiera un patiesa prieka še nav. Īss ir mūža ceļš, vai mūža galā brāļi un māsas lai nonāk Dieva priekšā ar naida jūtām sirdī? Tādā gadījumā atbildi dot nebūs viegli, tad atskanēs: es tevi nepazīstu! Tāds ir parastais „vecā cilvēka“ ceļš ar bēdīgo gala iznākumu.

Tam dēļ noliekat veco cilvēku, kas ar viltīgām kāribām samaitāts. Kāribas ir viltīgas. Neviens nav ticis apmierināts, kas viņu balsij klausīja, nedz pirmie cilvēki paradīzes dārzā, kas milīgi uzskatāmos aizliegta koka augļus ņēma un ēda un tā zaudēja paradīzes laimi, nedz mūsu dienās tie, kas pēc alkohola tvēra, lai slāpes dzisinātu, nedz tie, kas tuvāku apspieda, lai paši tiktu uz augšu, nedz tie, kas uzdzīvei nodevās, lai priekus baudītu.

Novelkat veco cilvēku un atjaunojaties savā sirdsprātā un garā. Kad apskatām tagadējo kristīgo draudzi, tad redzam, ka viņa saplosīta dažādās ticības šķirās un viena apkaņo otru. Agrāko viengabalību, kāda bij tēvu laikošs, velti meklēsim mūsu dienās. Neticības vilnis pārņēmis cilvēka prātus un iespiežas arvien dziļāk māju un ģimenes dzīvē. Dažam jauneklim jau skolas gados šaubu sēkla sirdī kaisīta, dažam citam pasaulīgie darba biedri maitājuši prieku uz baznīcas mācību. Kā izpostīta un tukša ir Ciana! jāizsaucas katram patiesam Kristus draugam un klusā stundā gribētos lūgties: dod, Kungs, ka sērs krīt no debesīm pār materiālistmā no-grimušo cilti, tāpat kā citkārt par Sodomu un Gomoru. Bet ar tādām žēlabām Ciana netiek uztaisīta. Velti meklējam praviešus Elijas garā, kas ar stingru roku savaldītu Baala piekritējus. Ja gribam labākus laikus redzēt baznīcas dzīvē, tad atliek tikai viens līdzeklis: jāatjaunojas pašiem.

No dzīviem akmeņiem dievnams top celts. Visi reformātori iesākuši paši pie sevis. Kēniņš Jozias, iepazīnies ar bauslības grāmatu, apņēmās pats stingri ievērojot bauslības vārdus un ieteic tāpat darīt visai Izraēļa tautai. Mūsu ticības tēvs M. Lutērs tik sirsnīgi dzied dziesmā:

Mani grēk' spiež parliek,
Jēzu, sāpes remdē, man no jauna dzemdē!

Atjaunojaties! Ja uguns tava paša krūtīs vairs nedeg, ka gribi tu uguni iededzināt pie citiem? Tā ir grūta cīņa, šī cīņa pašam ar sevi, ar savu miesu un asinīm. Jāapņemas no jauna iesākt Dievu lūgt garā un patiesībā, ar dedzību meklēt rakstos, jo tie paši liecību dod no Kristus, kārtīgi nākt pie dievgalda. Šādai cīņai iet līdz apsolījums: meklējiet, tad jūs atradīsiet, klauvējiet, tad jums taps atvērts. Visā klusumā Dieva gara uguns deg, un nāks laiks, kur vīri, kas namā atrodas, to redz un jauni un veci ap šo uguni pulcējas un top celti mīlestībā uz Dievu un uz tuvāko.

Lai tā notiek plašās aprindās un sevišķi pie tiem, kas pēc sava amata aicināti celt Jeruzālemes mūrus, tad piedzīvosim atjaunošanos mūsu baznīcas dzīvē — īstu reformāciju par svētību mūsu tautai un tēvijai.

Tulk. doc. Dr. E. Zicāns

Psalmi

3. Rīta dziesma

1. Dāvida dziesma, kad viņš bēga no sava dēla Absāloma.
2. Jahve, cik daudz man ir pretinieku!
Daudzi ceļas pret mani, 3+3
3. Daudzi saka par mani:
„Nepalīdzēs viņam Dievs!“ Selā. 3+3
4. Bet tu (Jahve) esi vairogs ap mani,
mana godība, manas galvas cēlējs. 3+3
5. Kad vien saucu es skaļi,
viņš uzklausa no sava svētā kalna. Selā. 3+3

6. Es nolikos gulēt, aizmigū, —
 es atmodos, jo Jahve mani atbalsta. 3+3
7. Es nebaidos ļaužu miriādu,
 kas mani visapkārt ielenc. 3+3
8. Celies (Jahve), glāb mani, mans Dievs:
 Tu jau siti manus naidniekus vaigā,
 tu salauzi bezdievjiem zobus. 3+3
9. Tik pie Jahves ir glābšana. —
 Tavai tautai tava svētība! Selā. 4

4. Vakara miers.

1. Sīgu mūzikas vadonim. Dāvida dziesma.
2. Kad es saucu, uzklausi mani, Dievs, kas mani taisno! 4
 Šaurumā tu man plašumu vēri,
 apžēlojies un uzklausi manu lūgšanu! 3+3
3. Vīri, cik ilgi mans gods būs par kaunu?
 Cik ilgi mīlēsiet niecīgo, tieksities pēc me-
 liem? Selā. 4+4
4. Ziniet, brīnišķi Jahve mani ir žēlojis;
 Jahve uzklausa, kad es viņu saucu. 4+4
5. Dusmojiet, bet negrēkojiet;
 rājaties „savās sirdīs“, bet ciešiet klusu! Selā. 6
6. Ziedoiet īstus ziedus, uzticaties Jahvem! 4
7. Tik daudzi saka: „Kas mums rādīs labu?“ —
 Pacel savu gaišo vaigu pār mums! 4+4
8. Jahve, tu manā sirdī esi devis lielāku prieku
 par to, kas ir tiem, kad daudz labības un
 vīna. 4+4
9. Es mierā nolikšos gulēt un aizmigšu,
 jo tik tu, Jahve, liec man drošībā dzīvot. 4+4

13. Palīgs grūtā brīdī

1. Mūzikas vadonim. Dāvida dziesma.
2. Cik ilgi, Jahve, tu visai aizmirsīsi mani,
 cik ilgi slēpsi savu vaigu no manis? 4+4

3. Cik ilgi man jānes dvēselē rūpes,
raizes sirdī dienā „un nakti“? 4+4
Cik ilgi mans ienaids gūs virsroku par mani? 4
4. Raugies šurp, Jahve, uzklausī mani, mans Dievs,
dari spodras manas acis, ka neiemiegu nāvē, 4+4
5. Lai nesaka mans naidnieks: es veicu viņu, —
lai nelīksmo mani pretinieki: viņš grīlojas! 3+3
6. Bet es palaujos uz tavu žēlastību,
mana sirds līksmo par tavu palīdzību. 3+3
Es dziedāšu Jahvem, jo viņš man darījis labu. 4

16. Dievs ir mana laime

1. Dāvīda miktām.
Sargi mani, Dievs, jo es palaujos uz tevi! 4
2. Es sacīju Jahvem: „Tu esi mans kungs,
mana laime ir tikai pie tevis; 4+3
3. Svētie, kas atrodas zemē,
ir tie cēlie, kam pieder mana sirds.“ 3+3
4. Vairojas elki, citi „tos izraugās“; 4
Es neziedošu viņiem asinainos ziedus,
es neņemšu mutē viņu vārdus. 3+3
5. Jahve, „tu piešķir“ man daļu un kausu,
tu pats vadi manu lozi. 4+3
6. Man īpašums ir iekritis jaukā vietā,
mans mantojums man ļoti patīk. 3+3
7. Es slavēšu Jahvi, kas man dod padomu,
ir naktī mana „sirds“ mani uz to skubina. 4+3
8. Arvienu es turu Jahvi savā priekšā,
ja viņš man ir pa labi, es stāvu stipri. 4+3
9. Tādēļ priecājas mana sirds, līksmo mana „dvēsele“,
arī miesa drošībā dzīvo: 4+3
10. Tu taču nepametīsi mirušo valstij manu dzīvību,
neļausi savam taisnajam redzēt kapu; 4+4
11. Tu dari man zināmu dzīvības ceļu.
pie tevis ir līksmes pilnība, 3+3
Pie tavas labās rokas ir jauki arvien. 3

29. Jahves pārkonbalss

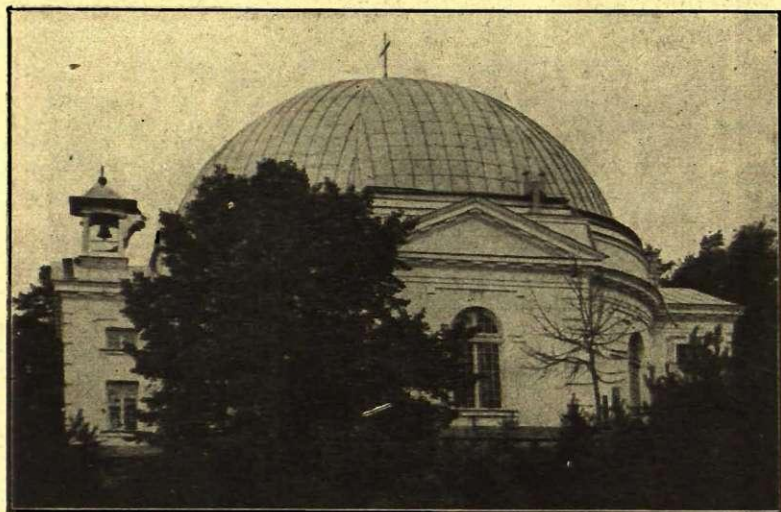
1. Dāvīda dziesma.
 Dodiet Jahvem, dievu dēli,
 dodiet Jahvem godu un slavu! 4+4
2. Dodiet Jahvem viņa vārda dižumu,
 pielūdziet Jahvi svētajā rotā! 4+4
3. Jahves balss pār ūdeņiem, —
 varenais Dievs ducina. 3+3
 Jahve pār plašiem ūdeņiem! 3
4. Jahves balss spēkā,
 Jahves balss krāšņumā! 3+3
5. Jahves balss salauž ciedras,
 tiešām Jahve salauza Libanona ciedras, 4+4
6. Lika lēkāt Libanonam kā teļam,
 Sirjonam kā jaunam vērsim. 3+3
7. Jahves balss šķel uguns liesmas. 4
8. Jahves balss dzen bailēs tuksnesi,
 Jahve dzen bailēs Kādēšas tuksnesi. 4+4
9. Jahves balss iztrūcina briežmātes,
 norauj mežiem segu. — 4+2
 Un viņa templī viss sauc: varenība! 4
10. Jahve sēž tronī pār paisumu,
 Jahve sēž tronī — mūžīgais ķēniņš 3+4
11. Jahve lai dod spēku savai tautai!
 Jahve lai balvo savu tautu ar laimi! 4+4

Prof. P. Kundziņš

Mūsu baznīču arhitektūra

(Beigas.)

Racionālisma laikmetā ev. lut. baznīcās mēģina izdarīt raksturīgu telpiskās iekārtas reformu, novietojot kanceļi virs altāra kopējā asī, lai apvienotu dievkalpojumu centrus un panāktu labāku redzamību un dzirdamību. Lieto tikai nopietni

Klasicisms. Katlakalna baznīca (Haberlands).

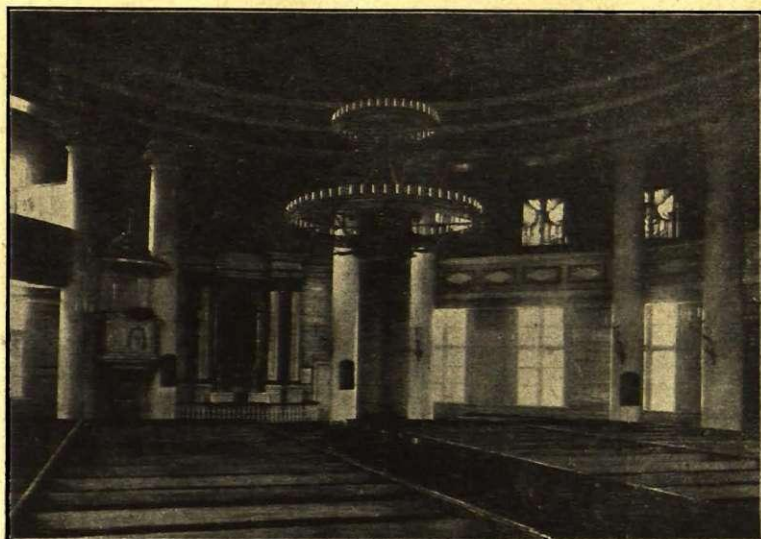
svinīgās, bet funkcionāli skaidri izprotamās klasiskās arhitektūras formas un atturīgas vēsas krāsas ar balto kā dominantu.

Loti raksturīga un telpiski sevišķi iespaidīga ir Haberlanda celtā Katlakalna baznīca (1794. g.), kas uzbūves principos tuva klasiskiem paraugiem (piem. Panteonam Romā). Tai ir pilnīgi apaļš plāns, koncentriski ap kanceles-altāru sakārtoti soli un puslodes kupola pārsegums. Šeit autoram laimīgi izdevies rast arhitektoniski pilnvērtīgu izteiksmi tā laikmeta dievkalpojuma prasībām.

Ar laiku sāka lielāku vērību veltīt klasicisma arhitektūras dekoratīviem efektiem, ko rāda kolonnu rindas, rakstu-

rīgas sīkdaļas u. t. l. Par šādas interpretācijas piemēriem var noderēt: Jēzus baznīca Rīgā, baznīcas Ventspilī, Baldonē, Vecsaulē, Lazdonā, Tirzā, Drustos u. c.

Jauns novirziens stila attīstībā rodas, kad arhitektūrā sāk ieplūst atkal gotikas motīvi, kā kontrasts stingām klasiskajām formām. Iestājas it kā reakcija, kuŗas pamatā ir neapmierinātība ar prāta kultu un ilgas pēc jūtu izpausmes.

Klasicisms. Jēzus baznīcas iekšskats Rīgā.

Nelaimīgā kārtā tomēr šī pārmaiņa uztverē nav spējusi izveidot sev patiesīgu un tālākas attīstības spējīgu telpisku izteiksmi. 19. g. s. otrās puses lielās pārvērtības, kas saimniecības laukā un garīgā kultūrā radās industriālizācijas, mēhanizācijas un materiālisma citos veidos, uz laiku sagrāva dzīvo sakaru mākslas attīstībā. Pārtrūka pavediens, kas vēsturisko stilu gaitas bij saistījis nepārtrauktā organiskā sakarībā. Radās uzskats, ka arī dzīvo mākslu var atvietot ar mākslas formu mēhaniskiem atdarinājumiem. Šai uztverei bij sevišķi tālu ejošas ļaunas sekas arhitektūras laukā. Radās vesels celtniecības laikmets, kas pārtika no vēsturiskās stilu arhitektūras formu atkārtošanas un atdarināšanas, bieži nemaz necenšoties formas saskaņot ar saturu.

Bet ja to arī it kā atzina par vajadzīgu, tad parasti aprobežojās ar sausām programātiskām prasībām.

Tā baznīču celtniecībā izveidojās uzskats, ka tai vienīgi piemērotās stila formas esot gotiskās. Sevišķi Vācijā šinī virzienā parādījās liela aktivitāte. Arī pie mums šī laikmeta prasība nav palikusi bez sekām. Gotikas formas atdarinot celts liels skaits baznīču pilsētās un lauku draudzēs. (Piem. Rīgā: Vecā Gertrūdes, Lutera, Pāvila, Trīsvienības un Anglikāņu baznīcas.) Dažas tā laikmeta baznīcas, spējīgu un apzinīgu architektu veidotas, liecina par labu gaumi un izkoptu formu izpratni. Bet ir arī daudz tādu, ko pēc šabloniskiem paraugiem cēluši caurmēra amatnieki, kas nav bijuši spējīgi vai pienācīgi sagatavoti risināt architektūras uzdevumus dziļākā uz-
tverē.

Varētu vēl jautāt, vai mūsu baznīču celtniecība pagājušos laikos ietvērusi sevī arī kādus īpatnējus latviskus elementus, kas tur guvuši savu arhitektonisko izpausmi.

Parasti izceļ faktu, ka šejienes vēsturiskās architektūras pieminekļiem ir savi prototipi ārpus Latvijas, kur aizgūtās idejas atrisinājumiem vai motīvi izveidojumam.

Tādā ceļā arī mūsu baznīču celtnēs dokumentējušies dažādi stilu novirzieni, kas bij attīstījušies aiz Latvijas robežām. Tie šeit atbalsojās atkarībā no personīgiem sakariem, politiskām varām un kultūrālām ietekmēm, kādām mūsu zemes likteņi bij pa laikam pakļauti. Gotika šeit pārtika no paraugiem, kas atradās Ziemeļaustrumvācijā. Renesansē jau vērojami ierosinājumi arī no citiem kultūras aplokiem (piem. Holandes). Baroka laikmeta architektūrā izpaužas vislielākā dažādība stilu interpretācijā. (Vidzemē vācu - zviedru - dāņu uztvere, Kurzemē — Krievijas galmā koptā franču-italiešu gaume, bet Latgalē poļu aizgādībā uzpotētais jezuītu baroks, kam saknes tiecas līdz Spānijai.) Klasicisma kūmās stāvējuši gan franči (hugenoti — Haberlanda skolotāji), gan krievu kroņa ļaudis (ķeizara Nikolaja I. laikā celtās baznīcas).

Nereti šās celtnes projektējuši ne šejienieši un tās izpildītas pieaicinot būvju vadītājus un meistarus no citurienes. Būvju saimnieki bija Latvijā valdošā svešautiešu šķira, tā devusi arī šiem darbiem lielu skaitu kvalificētu amatnieku. Bet

neskatoties uz visu to, mūsu vēsturiskai baznīču arhitektūrai ir arī savs latviskums.

Ir ziņas, ka jau kopš viduslaikiem latviešu rokas piedalījušies dievnamu veidošanas darbos netikvien kā melnā darba darītājas, bet arī izpildot nozīmīgākus uzdevumus arhitektūras veidošanas procesā. Nav jābrīnās, ka šeit toreiz nevienam nerūpēja atzīmēt viņu vārdus un kā latviešu celtniekus vispirms min aiz Latvijas robežām (tā piem. Matīss Ancis [Anciņš] kā mūrnieku meistars 1671. g. cēlis veikalu kvartālu Archangeļskā, miris 1672. g.).

Sevišķi koka baznīcas, kas mūsu lauku draudzēs lielā skaitā celtas 17. un 18. g. s. pēckaŗa posta un trūkuma laikos, pieskaitāmas lielā mērā pie latviešu tautas arhitektūras pieminekļiem. To liecina kā retie piemēri, kas uzglabājušies līdz mūsu dienām (baznīca Usmā, Bornē), tā arī iznikušo raksturīgi attēli (piem. Vangažu bazn. Broces zīmējumu krājumā). Tāpat kā toreiz, daŗa laba muiŗnieku dzīvojamā ēka, gan iedalījumā, gan arī tehniskā un formālā izpildījumā bija celta latviešu zemniekam tipiskajā būves veidā, tā arī šās koka baznīcas veidojās latviešu amatnieku paņēmienu, kas bija izkopusies tautas celtniecības gadu simteņu ilgā attīstības gaitā.

Oficiālajā stilu mākslā apmācītu latviešu meistaruru darbs no 18. g. s. uzglabājies Jelgavas Annas baznīcā. Tur ērģeļu luktas izgatavojuŗi un ziedojuŗi hercoga galma latvieŗu amatnieki. Nav ŗaubu, ka arī citās Kurzemes un Zemgales baznīcās hercogu laiku krāŗņajos iekārtas priekŗmetos parādās latvieŗu veidotāja izdoma un roka, jo toreizējie pasūtījuma oficiālie izpildītāji sveŗtautieŗi (slavenākie bij kokgriezēji Sefreni, tēvs ar dēlu, Ventspilī, kas nodarbinājuŗi kā palīgus latvieŗu „sniķerus“, kalējus un krāŗotājus, kuŗiem, kā tas tādos apstākļos parasts, nereti būs bijusi izdevība patstāvēģi parādīt savu darba prasmi. 19. g. s. sastopam jau rakstos un ierakstos¹⁾ minētus latvieŗu celtnieku vārdus. Seviŗķi iecienīts bi-

¹⁾ Smiltenes baznīcas altāru remontēģot apslēptā vietā atrasts ŗāds ieraksts: „eesahka Tanni 1857. gadd 23 April Buhweht un tanni 1859 gadda winnu pabeidsa. Buhwmeisters bija Mahrz Sahrum Muhrnee Meister bija Jahn Kampe (Dsenna Jahn Putnis bija Tohrn Meisters) un Kanzeli un Altari taisģija tas pats Muhrneek Meister / Raksta Pehter Kalleģ Sahrma Ammata Puisi.“

jis Mārcis Sā r u m s no Cēsu Priekulei (*1799.†1859. g., viņa senči bijuši lībieši), kas cēlis Drustu baznīcu un izdarījis lielākus pārbūves darbus Smiltenes, Trikātes, Cēsu u. c. baznīcām. 19. g. s. beidzamā ceturksnī kā baznīču projektētājs, bet līdz ar to arī kā uzņēmējs-izpildītājs darbojās Jānis B r a u n s, (*1859.†1929. g.), kas cēlis Gaujienas Velēnas u. c. baznīcas.

Neatkarīgi no latviešu tautības atsevišķu individu daļības baznīču būvju un izveidošanas darbos, kas piešķir savu tiesu latviskuma šiem celtniecības pieminekļiem, atzīmējams arī cits faktors, kas pat šejienes oficiālai stilu architektūrai devis īpatnēju nokrāsu, kuras pamatā ir mūsu dzimtās zemes dabas dotības un mūsu tautas dzīves īpatnējā struktūra. Ja šejienes svešautiešu virsslāņa kultūra ar savu „baltiskumu“ un „provinciālismu“ vienmēr jūtāmi atšķīrusies kultūras ienācēju pirmdzimtenē ārpus Latvijas robežām, šās parādības galvenais iemesls ir tieša vai aplinkus ietekme no latviešu puses un zināma piemērošanās latviešu dzīves radītiem apstākļiem. Šādā ceļā izveidojušās īpatnības ar maz izņēmumiem raksturo arī mūsu baznīču architektūru laikos, kad latvietis vēl nebija noteicējs par savu laicīgo un garīgo dzīvi.

Bet kas tagad, Latvijas patstāvības laikos, sasniegts baznīču celtniecībā? Vai piepildījušās cerības sasniegt izkoptu un latvisku sakrālu architektūru, vai vismaz iezīmējies ceļš, kas tiecas šim mērķim pretim?

Pēckara laikmetu raksturo dzīves atjaunošanas steiga, kad katrs cenšas ar līdzekļiem, kas gadas pie rokas, rast sev patvērumu, maz domājot par to, vai tas arī priekšdienās būs derīgs un cienīgs mājoklis.

Šāda būvētāju psiholoģija viscaur redzama arī grandiozajā jaunsaimniecību un pilsētu apbūves gabalu kolonizācijas darbā.

Ar līdzekļu trūkumu saistīts lēts practicisms, kas domā tikai par elementārākām šīsdienas lietām, bij vērojams arī mūsu dzimtenes baznīču atjaunošanas un jauncelšanas darbā.

Neizprotot uzdevuma arhitektoniskās nozīmes svarīgumu, nereti rīkojās bez iedziļināšanās iekārtas un izveidojuma jautājumos, uzticot darbus izpildītājiem, kas tiem nebija

sagatavoti, bet gan apņēmās tos lēti nostrādāt. Iztika pat bez lietpratēja kārtīgi pārdomāta un pienācīgi izstrādāta projekta, kā arī nepieaicināja būvvadībai arhitektu, kas rūpētos, lai viss līdz beidzamam sīkumam būtu lietderīgi un pareizi padarīts vajadzīgā arhitektoniskā noskaņojumā.

Apmierinājās ar kuŗu katru „plānu“, ja tikai tas noderēja iesniegšanai oficiālās iestādēs, it sevišķi pabalsta izprasīšanai. Neizprata, ka pat mazākajam uzdevumam sakrālās celtniecības laukā, arī apstākļu noteiktā vienkāršībā jābūt dziļā nopietnībā pārdomātam un sirsnīgā izjūtā cienīgi atrisinātam.

Ir aplami aizbildināties, ka dievkalpojums nav atkarīgs no telpas, bet gan no dievlūdzēju dvēseles noskaņas. Vienmēr jāpatur vērā, ka arhitektūra ir viens no līdzekļiem, kas kopā ar citiem (vārdu, mūziku) cenšas un spēj šo noskaņu ierosināt un kāpināt.

Par traucēkli mūsu baznīcas celtniecības izkopšanā dažreiz ir arī pārpratumi, kas saistās ar arhitektūras stilu jēdziena nepareizo izpratni. Vēl nesenā pagātnē kādā iestādē izsniedza kā paraugu projektu jaunbūvējamai baznīcai pārkoņējumu no kāda šablonniska „musturgrāmatas“ meta, kam nebija ne mazākās arhitektūras vērtības, bet par to lielas pretenzijas uz „gotiku“, cenšoties to atdarināt ar piekabinātiem gotikas atribūtiem. Ka šāds pamudinājums nav bijis vēltīgs, liecina viena otra baznīca, ko pie mums pašulaik vēl ceļ.

Saprotams, ka tikpat ačgārna no otras puses ir rīcība, kas cenšas izlikties „moderna“, atdarinot mūsu baznīču būves internacionālās betona arhitektūras formas, bet lietojot jo-projām šejienes parastos materiālus.

Sevišķi uzmanīgi, ar pietāti un labu izpratni mākslas un vēstures jautājumos jārikojas pastāvošās baznīcas atjaunojot vai pārveidojot. Nav nemaz neiespējami savienot cieņu pret pagātnes vērtībām ar jaunu vērtību radišanu un pārvērtību dokumentēšanu. Arhitektūras māksla zin arī šeit rast vajadzīgo līdzsvaru un saskaņu.

Ļoti svarīgs un atbildīgs uzdevums mūsu nacionālās kultūras izkopšanas darbā ir latviskas arhitektūras radišana. Pats par sevi saprotams, ka mēs gribētu istu latviskumu piešķirt arī savām baznīču celtnēm. Bet vai tas pa-

nākams, dekorējot tās ar tautas celtniecības formu atdarinājumiem, jostu vai prievīšu rakstiem, stūrainiem un žuburainiem iekārtas priekšmetiem, kādiem tagad mēbeļu veikalos piedāvē „nacionālu stilu“? Ar etnografisku formu un motīvu pielietošanu vien nekas paliekošs nav panākams. (Tāpat kā dievkalpojums ar to nebūs „latviskots“, ja visas garīgās dziesmas dziedās tautas dziesmu meldijās.)

Lai rastos izkopta latviska sakrāla architektūra, vispirms jāpanāk, lai tautas garīgās un laicīgās dzīves saites ar baznīcu būtu ciešas un stipras. Baznīču cēlējiem jāizprot, ka dievnamā nedrīkst būt nekas mazvērtīgs, ne idejiskā, ne materiālā ziņā. Celtnes veidotājam — arhitektam jāiejūtas draudzes apstākļos un tam jāatrod telpiskās izteiksmes formas, kas būtu arhitektoniski pilnvērtīgas, apgarotas reliģiskā noskaņā un tuvas latviešu dabai un izjūtai. Arhitektam arī jāgādā, lai visi telpu veidotāji elementi, kā formās, tā krāsās, saskaņoti kalpotu šās izteiksmes radīšanai.

Bet draudžu garīgajiem un laicīgajiem vadītājiem jāpieliek visas pūles, lai draudžu locekļu starpā izkoptos pareizā architektūras izpratne. Jāiesakņojas atziņai, ka mūsu dievnamiem jātop par latviešu celtniecības cēlākajiem un garīga satura bagātākajiem pieminekļiem.

Doma baznīca Rīgā.
Kapitells ar lībiešu krūšu tēlu.

J. Straubergs

Latviešu pirmās dziesmu grāmatas

(Turpinājums.)

1587. gada izdevumā ļoti maz vērības piegriezts darba dienas dievkalpojumiem. Vienīgi 25. Dāvida dziesma, nerīmēta ar visām notīm, domāta sestdienas un ceturtdienas vakara dievkalpojumiem, katram puse. Pie šīs nodaļas var vēl pieskaitīt litaneju un kollektes, lai gan tās sastopamas arī citos dievkalpojumos. Zemgales lauku apstākļos šiem dievkalpojumiem lielu vērību nepiegriezta, tādēļ arī šī nodaļa 1587. g. izdevumā ir tik šaura, ka no viņas dabūt kādu jēdzienu par šiem darba dienu dievkalpojumiem nevar. 1615. gada izdevumā šī nodaļa jau ir daudz plašāka. Tāpat kā 1587. gada izdevumā, tur atrodam XXV. Dāvida dziesmu, tad nāk dažī 119. Dāvida dz. oktonāriji: piektais, sestais un septītais, tad VI. Rs. Domine ne in furore, XXXII. Dāv. dz. Beati quorum remissae un beidzot LXXIX. Ps. — wieder den Ertzfeind den Moschowiter zu singen verordnet. Tad nāk vēl litaneja un kollektes. Dāvida dziesmu izvēle latviešu izdevumos nesažan ar vācu R. K. O., jo R. K. O. šo Dāvida dziesmu vai nu nemaz nav, vai ir tikai šo dziesmu atdzejojumi. Izņēmums ir tikai 119. Dāv. dz. oktonāri, kuŗi tur ir pa trīs katrai dziesmai, bet latviski tulkoti tikai trīs. Pati dievkalpojuma kārtība darbdienās ir gandrīz tāda pat, kā svētdienās, tikai Dāvida dziesmas ir citas un pēc Einhorna piektdienas sevišķi norīkotas litanejas dziedāšanai, kuŗu uzsāk ceļos nometušies divi vai trīs skolēni un kuŗiem atbild visa skola ar draudzi. Ja skolas nav, tad mācītājs pats uzsāk un dzied ar zemniekiem līdz beigām un noslēdz ar kollekti.

Tad nāk vakara dievkalpojumu dziesmas, kā sestdienās, tā svētdienās. Antifona abos gadījumos ir Lutera dziesma „Nu lūdzam mēs to svētu garu“, tad nāk Dāvida dziesmas, 1587. g. izdevumā CX., CXI., CXII., tad Jesajas 12. nod., tad nāk himnas, pēc himnām Magnificats: „Manna dwehsel dar lele to kunge“, tad kollekte un tad pēc Benedicamus domino, koris noslēdz dievkalpojumu ar Deo dicamus gratias. Pēc 1587. g. izdevuma var noslēgt arī ar Cacharijas dziesmu:

„Slawetcz gir thas kunx Dews Israel“, kas 1615. gada izdevumā un vecākos R. K. O. izdevumos tā nav. 1615. gada izdevumā teikts, ka sestdien, pēc tam kad kapelāns nodzied kollekti, nolasa vai nu piecus galvas gabalus vai piecus jautājumus par svēto vakarēdienu un noslēdz ar garīgu dziesmu. 1615. gada izdevumā pēc antifonas ievietotas sekojošas Dāvida dziesmas 110., 4., 113., 121., 111., 112., 114., 115. un Jesajas 12. nod.; šīs pašas Dāvida dziesmas ir 1559. gada R. K. O. izdevumā. No šīm dziesmām 1587. g. izd. kā sestdienas Psalmi ir 110. un 111. un svētdienas 112. un 12. Jesajas nodaļa. Einhornš kā sestdienas psalmus min. 110., 4., 113., un 121. un kā svētdienas 115., 112., 114. un 12. prav. Jesajas nodaļu. Pēc Dāvida dziesmām dzied sponsoriņu, tās vietā var dziedāt arī kādu citu garīgu dziesmu. Einhornš sevišķi uzsver to, ka pēcpusdienas sprediķis latviešiem jāņem no katķisma. Tāpat arī baznīcas dievkalpojumi jāierīko tā, lai pēcpusdienās varētu vingrināties katķisma jautājumos, lūgšanās un slavas dziesmās. Latviešu mācītājiem sevišķi liela vērība jāpiegriež katķisma dziesmām un vispirms jāiemāca dziedāt sekojošas dziesmas, lai latvieši vairāk mācītos un varētu tās izlietot:

1. Die zehen Gebot. / Dis sind die heiligen zehen Gebot;
2. Den Glauben / Wir glauben all an einen Gott;
3. Das Vater unser / Vater unser im Himmelreich;
4. Die Tauffe. / Christ unser Herr zum Jordan kam;
5. Das Sacrament des Altars / Jezus Christus unser Heiglandt. / Gott sey gelobet;
6. Das Gloria. / Allein Gott in der Höhe sey Ehr.

Šīs dziesmas tā tad 1570. gadā bijušas jau pārtulkotas latviešu valodā.

Vakara dievkalpojumos pēc Dāvida dziesmām un sponsoriņa dzied himnas. 1587. gada izdevumā ievietotas sekojošas himnas:

1. Adventes h. Veni redemptor gentium
(Nu nātz taes passaules pestitays.)
2. Ziemas svētku himna. A solis ortus cardine.
(Christum buus mums Slaweete krasne.)
3. Lieldienu himna. Ad coenam Agni.
(Tam jerinam katters us leledene laicke.)

4. Trīsvienības himna. O lux beata trinitas.
(O Sweeta Tryadibe.)
5. Himna. Christe qui lux.
(Christe katters tu esse gaisme unde ta dene.)

1615. gada izdevumā vēl ievietotas:

6. Gavēņu himna: Kungs dod kā mes gaddigi gauwā.
7. J. Dāles Pūpolu d. himna: Koninsks Christie Dewe tho,
Tewe wardtz.
8. Pūpolu d. himna: Kad Christus us Jerusalem.
9. Otra Lieldienu himna: Jhesu musse wusse pastitais.
10. H. debesbraukšanas dienā: Cchristo Der tam Kungam.
11. H. Vasaras svētkos: Nätcz Dews raditais to swcetcz
Gars.
12. Vēl viena himna kopēji dziedāma: Mes patteiczam tōw
o sselix Dews.

1587. gada izdevuma rediģētāji ir turējušies pie 1567. un vēlāku izdevumu R. K. O. teksta; kas attiecas uz 1615. g. izdevumu, tad tas pa lielākai daļai balstas uz vecākiem tekstiem. Tā pirmā adventes himnā 1615. gada izdevumā ir samainīts 4. ar 5. pantu, šī kļūda ir pirmos R. K. O. izdevumos, bet jau 1559. g. izdevumā izlabota, tā tad šī himna tulkota ne vēlāk par 1548. gadu. Himna: „Jhesu musse wusse pastitais“ tulkota no 1537. gada izdevuma, jo 1548. gada R. K. O. izdevumā un tālākos šīs himnas vairs nav. Himna „Christo Dew tam kungam czedam mees nu ssirds dubben“, arī ir ņemta no R. K. O. izdevuma pirms 1559. gada. Himna Nätcz Dews raditais / o sveetcz gars, 1587. gada izdevumā tulkota no 1567. vai vēlāka izdevuma, bet 1615. gada izdevumā no R. K. O. 1530.—1548. gada izdevumiem. Ir 1615. gada izdevumā arī himnas, kas tulkotas vēlākos laikos. Uz himnu vecumu norāda arī tas, ka vairāku himnu sākumi saskan vairāk ar latīņu tekstu, nekā ar vācu, piem. himnas: o Lux beata Trinitas, tulkots 1615. g. izdevumā: o gaismus Sweete Triadibe, kur vācu teksts, no kura tulkots tālākais teksts, sākās „Der du bist drey in Einigkeit“. 1587. g. izdevumā šo nesaskaņu mēģināts mīkstināt, pārtaisot veco 1615. g. izdevumā uzglabājušos virsrakstu par „o Sweeta Tryadibe“.

Ar himnām tā tad beidzās dziesmu grāmatas pirmā daļā, kuŗu varētu saukt par oficiālo, jo tā aptver to nepieciešamo, kas dievkalpojumos vajadzīgs. Uzkrītošiniecīgu lomu vēl šai oficiālā daļā spēlē garīga dziesma, kā tāda. Pēc vecās tradīcijas dievkalpojums vēl dibinās uz nerīmēto Dāvida dziesmu, antifonu, rezponsoriju, introitu, sekventu, katkisma un himnu dziedāšanu un parastām rīmētām garīgām dziesmām tur vēl nav vietas. Tam jāiespiežas dievkalpojumā kontrabandas ceļā, atvietojojot oficiālās dievkalpojuma daļas. Ar to arī izskaidrojas pirmo luterāņu dziesmu attīstības gaita. Tās vispirms parādās kā „deutsche“, pēc tam arī kā „Undeutsche psalmen“, tas ir kā tulkotas Dāvida dziesmas. Tā kā katrā dievkalpojumā vajadzēja būt vismaz trīs Dāvida dziesmām, tad te radās pirmā iespēja likt nerīmētu psalmu vietā rīmētos šo pašu psalmu pārstrādājumus, vai pat pavisam citu Dāvida dziesmu pārstrādājumu. Tādēļ arī pirmās vācu dziesmu grāmatās ir ļoti liels procents Dāvida dziesmu pārstrādājumi, tas pats ir arī latviešu. Tāpat arī piekrišanu atrada dziesmas, ko varēja likt citu dziedamo gabalu, kā antifonu, introitu, rezponsoriju, sekventu vietā, un dziesmas, kuŗas varēja atvietot himnas, un arī katkisma dziesmas. Ar to arī izskaidrojas 1587. gada izdevuma otrās daļas saturs, kuŗu par sevišķi bagātu saukt nevaram. 1615. gada izdevums ir jau stipri bagātāks, jo viņa otrā neoficiālā daļa ir veidojusies pa daļai jau stipri vēlākos laikos, kad garīgā dziesma jau bija nostājusies uz savām kājām un no vācu dievkalpojuma vai nu galīgi izstūmusi visus nerīmētos dziedamos gabalus, vai tiem ierādījusi tikai otrās šķīras lomu. Šai laikā vācu literātūrā pazūd arī psalmu pārstrādājumu un himnu sevišķā loma un viņas saplūst ar pārējām garīgām dziesmām, kuŗu izvēle ļoti paplašinājas, un rodas pat veselas tādu garīgu dziesmu nodaļas, kuŗas vecā kārtībā neietilpa, kā piem. rīta un vakara dziesmas.

Pārejot tagad uz 1615. gada dziesmu grāmatas analīzi, vispirms jāuzsver, ka 1615. gada izdevums nebūt nav 1587. gada pārstrādājums, bet daudz tuvāki mēs jau būsim patiesībai, ja teiksim, ka 1615. gada izdevums ietver sevī vecāko latviešu garīgo dziesmu kodeksu, no kuŗa lielo vairumu savu dziesmu ņēma arī 1587. g. dziesmu grāmatas redaktori. Kad šo domu man nācās izteikt dažus gadus atpakaļ, tad varēju bal-

stīties tikai uz to loģisko domu, ka Rīga ir bijusi arvien latviešu kultūras centrs, Rīgā vispirms noorganizējās luterāņu dievkalpojumi latviešu valodā; dievkalpojumus kārtīgi nevar noorganizēt, ja nav pie rokas nepieciešamo garīgo tekstu latviešu valodā un tā tad arī pirmais garīgo dziesmu krājums meklējams Rīgā, bet faktu, kas šo domu pierādītu, vēl nebija. Kad man izdevās noskaidrot, ka Rivijs ir bijis Eka māceklis, kas savas paligmācītāja gaitas sācis Rīgā Jēkaba baznīcā, tad arī atklājas tas ceļš, kā Rīgas dziesmu krājums nokļuva Dobeļē, un šī doma jau guva reālu pamatu. Atlikās tomēr vēl kardinālais jautājums, konstatēt dziesmas, kuŗas kurzemnieki ņēmuši no Rīgas krājuma. Pēc sīkiem tekstu un avotu pētījumiem, izdevās lielu daļu no 1615. g. izdevuma chrōnoloģizēt, t. i. noteikt, no kādiem avotiem un kādā laikmetā šīs dziesmas tulkotas, kopā ar to konstatējot dziesmas, kas 1615. gada krājumā balstās uz vecākiem tekstiem, kā 1587. gada izdevumā. Tādas dziesmas ir starp citu: Nāc tu pasaules pestītāis, Ar mier un prieku es brauc projām, Nāc svētais gars, Kungs Dievs, Nāc Dievs radītājs svēts gars, Pateikts ir Dievs, mūsu Dievs. 1587. gada izdevumā izlaistas vesela rinda veco Rīgas dziesmu, kā Rama un Eka dziesmas, himna „Jēzu mūsu visu pestītāis“, dziesma „Kads pateicību būs mums tev o Tēvs dziedat“, kas tulkota no R. K. O. 1548. gada izdevuma, jo tikai šai izdevumā šī dziesma nodrukāta. Tādā kārtā mums ir iespējams jau noteikti konstatēt tā vecā dziesmu krājuma kodolu, kas radies Eka laikmetā, un kuŗu papildināja Eka pēcnācēji: Šterbels, Dāle, Timme, Šurings, Brauers, izveidojot beidzot to dziesmu sakopojumu, ko izdeva 1615. gadā. Šo rakstīto dziesmu krājumu, varbūt vairāk reiz nācās pārkārtot, piemērojot viņu R. K. O. 1559. g. un tālākiem izdevumiem, bet to ka šīs pārkārtošanas un pārrakstīšanas dziļāki skārušas arī dziesmu valodu, a priori apgalvot būtu riskanti, ņemot vērā sevišķi to, cik maz redaktori ir grozījuši valodu tais 1615. gada dziesmu grāmatas daļās, kas ņemtas no 1587. gada izdevuma, kā kollektes un Vitenbergas Te deum laudamus. 1615. gada dziesmu grāmata, kā krājums, kas pamazām krājies vesela gadu simta laikā, un sevišķi vēl tai laikā, no kuŗa mums nav palicis neviena drukāta pieminekļa, un kuŗa valoda vismaz pēdējai daļai ir uzglabājusies tai veidā, kādā tā bij uzrakstīta, mums

šo izdevumu padara par vissvarīgāko vecas latviešu garīgas literatūras pieminekli, kuŗa tālākie pētījumi var daudz ko noskaidrot mūsu valodas attīstībā*).

Par 1615. g. izdevumu runājot, jāatzīmē, ka vēl līdz šim ir ļoti liela neskaidrība, vai šai gadā ir iznācis viens vai divi latviešu rokas grāmatas izdevumi. Tečs min, ka 1615. g. Rīgā esot iznācis Kurzemes rokas grāmatas otrs izdevums, kuŗu rediģējis Reimers. Šis izdevums nevarētu būt identisks ar mums pazīstamo Rīgas 1615. g. izdevumu. Arī Šreders Manceļa Vademecuma priekšvārdā min, ka Molīns esot divreiz izdevis Rokas grāmatu, un līdz šim pašam laikam nav pārlicības, ka 1615. g. izdevums ir vienīgais Rokas grāmatas izdevums, kas izdots starp 1587. un 1631. gadu.

Ir tiešām divi Mollina 1615. g. izdevumi un abi mums arī ir uzglabājušies. Kā no klātpieliktām abu izdevumu tītuļlapu fotogrāfijām redzams, tad abu tītuļlapu teksta salikumi un ierāmējošas vinjetes ir dažādas, sānu vinjetes centrā otrā izdevumā vairs nemaz nav, un tā vietā uzraksts Cum Gratia et Priv. seren. Reg. Pol.

Tītuļlapas teksts tomēr abos viens un tas pats. Pārdrūkāts arī priekšvārds, vārdu pa vārdam, tikai mainīts ir virsraksts.

Šis virsraksts neprivilēģētā izdevuma eksemplārā, kuŗš atrodas Tērbatas universitātes bibliotēkā, sākas bez vinjetes un ir sekojošs:

DenDen Geswengen Edlen hoch und Wolweisen Herrn Burggraffen (Bürgermeistern) und Sampteichen Ratsverwandten (auch Ernuesten und Nahmhafften Elterleuten und Eltisten beider Gildestuben). Imgleichen den Ehrvesten Vornehmen und Nahmhafften Elterleuten nund Eltisten der löblichen Comaney der schwartzen Haupter) der Königlichen Kauff und Seestadt Riga in Lieffland) meinen grossgünstigen gebietenden Herren.

Otrā privileģētā 1615. g. izdevumā no šī virsraksta izlaists „Im gleichen der Ehrvesten Vornehmen und Nahmhaff-

*) Par 1615 dziesmu gr. skat. J. Straubergs, 1615. g. dziesmu hronoloģija (Izgl. min. mēnešraksts 1934., 534.—543.).

**) Sagatavošanā atrodas prof. E. Bleses un J. Strauberga 1615. g. dziesmu grām. kritiskais jaunizdevums.

ten Elterleuten und Eltisten der löblichen Company der Schwartzen Haupter“, tas ir melngalvji vairs veltijumā netiek minēti.

Be šīs arī ir vienīgās pārgrozības šais izdevumos. Teksts otrā izdevumā nav pārdrukāts, bet ir tas pats, tikai tī-

1615. gada Molina Rokas grāmatu titullapas.

tuja lapas un ievads vienā grāmatā pievienots ir dziesmu grāmatai, otrā gadījumā evaņģēlijem. Kas Molinu ir pamudinājis izdarīt šīs pārgrozības, nav zināms. Vai tas noticis tādēļ, ka Molins gribēja nodrošināties pret kādiem konkurentiem, kuŗi arī gribēja šo grāmatu izdot un tādēļ viņš pielika klāt privilēģiju, kas varēja atvieglot grāmatas izplatīšanos Kurzemē. Pirmo (pēc Buchholca) šo privilēģiju: Cum gratia e priv. sener. Reg. Pol., uz citiem Molina izdevumiem mēs satopam tikai 1620. gadā. Vecākos izdevumos ir tikai cum gratia et priv. S. R. M. Šīs privilēģētais izdevums liekas iz-

nācis vēlāk, lai gan nav saprotams, kādēļ priekšvārdā vajadzēja šai izdevumā izlaist Melngalvju nama vecākos. Iespējams, ka pēc 1621. g., kad pilsētu ieņēma zviedri un Molīnam krājumā bij vēl daudz rokas grāmatas eksemplāru, viņš atrada, ka izdevīgāki laist apgrozībā Kurzemē tos ar Polijas ķēniņa privilēģiju, jo Molīna rīcībā bija divi izdevumi: Kurzemei ar Polijas ķēniņa privilēģiju un Rīgā bez tās. Krišjāņa Fūrekera rokās neprivilēģētais eksemplārs nonācis jau 1616. g.*). Tā tad fakts tomēr ir, ka ir divi 1615. g. rokas grāmatas izdevumi, privilēģētais un neprivilēģētais, kuri varēja pat būt lemti izplatīšanai katrs savā apgabalā, kas varēja dot iespēju kurzemniekiem runāt par savu 1615. g. izdevumu un Šrederam par diviem izdevumiem, ko izdevis Molīns. Meklēt vēl kādu citu Molīna rokas grāmatas izdevumu būtu vērtīgi; no Šredera priekšvārda 1631. g. redzams, ka iepriekšējais izdevums iznācis 15 gadus atpakaļ, tā tad 1615. gadā. Ja pirms 1615. g. būtu iznācis pie Molīna kāds izdevums, tad tas būtu atzīmēts vai nu titulī, vai arī priekšvārdā, kurū Molīns rakstījis 10. aprīlī 1615. gadā, un arī ziedojumi no melngalvjiem un mazās ģildes, kas 1616. gadā samaksājušas Molīnam par jaunām grāmatām, ko viņš nodrukājis, 7¹/₂ dālderu, nekad nebūtu dots atkārtotam izdevumam, bet tikai pirmizdevumam.

Salīdzinot 1615. g. ar 1587. g. izdevumu, vispirms jāatzīmē tas, ka ārkārtīgi pieaudzis neoficiālo dziesmu skaits. 1587. g. oficiālā daļa, kas saistīta ar aģendu, aizņem vairāk kā pusi no visas grāmatas, 1615. g. izdevumā mazāk par ceturto daļu. Dziesmas arī sakārtotas pēc R. K. O. 1559.—1592. g. parauga, bet arī dziesmu sakārtojumā manāms vairākās vietās vecā 1530.—1548. g. sakārtojuma iespaids, un dziesmu grāmatas beigās pienācis ir tik daudz jaunu dziesmu, ka tā iziet no R. K. O. rāmjiem un piekļaujas jau agrāku dziesmu grā-

*) To, ka šis neprivilēģētais arī Melngalvjiem veltītais izdevums ir iznācis tieši 1615. gadā, bet ne vēlāk, liecina sekojošs 1615. g. ieraksts Melngalvju grāmatās: Denn 12. November Nicolaus Mollin 10 ungersche floren (auff hewillegung die heren Elterleutenn) gegeben, das vor das Er der Compannie zu Ehren Einn undusches buch gemacht macheht, als die Euangfelien, Epistelen, gesange, Cathegismum, die 20 mk 5 fragstück, auch Einem Idem mit solchen buch nehenst auch auff der Companie Enes voreret. ihm wie oben dartegen die 10 un. fl. ist 118 mrk. 24 ss. (Buchholtz, 'Gesch. des Buchdr. p. 41.).

Tajā pašā dienā kasieris nodod ievāktos ungaru florinus.

matu pirmiem izdevumiem, kuŗi iznāca laikā no 1600—1615. gadam. Tekstu analīze dod iespēju sadalīt 1615. g. izdevumā ievietotās dziesmas trīs grupās: vecākās dziesmas, kas radušās laikā līdz 1559. gadam un tulkotas no R. K. O. pirmiem 1530., 1537., 1548. g. izdevumiem, vidējā laikmeta dziesmas, kas tulkotas no R. K. O. 1559.—1592. g. izdevumiem un jaunākas dziesmas, kas radušās laikā no 1600.—1615. g., kas balstas jau uz augšvācu Rīgas dziesmu grāmatas izdevumiem.

Plašāka šī izdevuma tekstu analīze neietilpst mana raksta rāmjos, un es jau atzīmēju 1615. g. izdevuma vecākās dziesmas.

Atzīmēšu šeit vēl 1615. g. krājuma jaunākās dziesmas, kas radušās laikā no 1608.—1615. g., kas sevišķi svarīgs tādēļ, ka šo pēdējo dziesmu tulkotāji, domājams, bija arī visa izdevuma redaktori un varēja rediģējot uzspiest visai izdevuma valodai savu zīmogu. Tādas dziesmas ir: Teiciet tam kungam, teiciet tam kungam, Tā diena ir pagājusi, Es zin vien puķit, Virson mana mila Dieva, O cilvēks grib apdomat manu rūktu moku, Kungs Dievs tž esi slavēts. Arī šai izdevumā ir maz dziesmu, kas ņemtas no avotiem ārpus Rīgas, lai gan tādas ir, ir pat tādas, kuŗas tādā redakcijā, kā tās ievietotas 1615. g. izdevumā, nav nekur sastopamas. Kā piemērs ir: „Kristus brauc uz debess“ (divi pēdējie pantī), Dievs patur mums pie sava vārda, Da pacem Domine (otrs pants), Dziedam mēs no sirds dibena (pēdējais pants), un dziesma ko gribam mes iesakt un dziedat. Pēdējā dziesma ir gandrīz vienīgā dziesma, kas brīvi tulkota, nevis vārdu pa vārdam.

Ziņu par to, kas rediģējis 1615. g. dziesmu grāmatu nav. Šurings 1615. g., lai gan vēl bija dzīvs, bet jau nākošā gadā mirst. Apšaubāms, vai viņš vairs varēja ņemt aktīvu dalību grāmatas sastādīšanā. Tādā gadījumā grāmatas rediģēšana ir diakona Gr. Bauera darbs, kas ved tai laikā arī alus nesēju sarakstus.

Ar Manceļa Vademecumā ievietoto dziesmu grāmatu, latviešu dziesmas ievirzās jaunās slīdēs. Dziesmu grāmata galīgi zaudē savu aģendas raksturu un pieņem tā laika parasto dziesmu grāmatas iekārtojumu. Šī dziesmu grāmatas pārkārtošana tomēr notika ne tik daudz uz paša Manceļa, kā uz izdevēja Šredera iniciatīvi. Šo pārkārtojumu Rīgas vācu

dziesmu grāmatā Šreders ar Samsona līdzdarbību bija jau veicis 1621. g. un Mancelim jau bija gatavs paraugs, pēc kura bij jāizveido latviešu dziesmu grāmata. Jāsaka, ka šim paraugam, t. i. pārkārtotai Rīgas vācu dziesmu grāmatai, Mancelis ir gandrīz verdziski sekojis. Manceļa dziesmu grāmatas sadalījums ir tāds pats, kā vācu dziesmu grāmatā, tikai XXX. nodaļā M. ir apvienojis vācu dziesmu grāmatas XXX. un XXXI. nodaļu, t. i. dziesmas priekš un pēc ēšanas un tādā kārtā Manceļa 1631. g. grāmatā ir 31 nodaļa, bet vācu dziesmu grāmatā 32. Šo nesaskaņu Mancelis likvidē otrā izdevumā, pieliekot XXXII. nodaļu bez virsraksta un ievietojot tur tikai vienu dziesmu. „Mēs ietam ar Dievu Tēvu.“ Tikpat cieši pie Rīgas vācu dziesmu grāmatas Mancelis ir turējies dziesmu izvēlē un sakārtojumā. Visas Manceļa dziesmas ņemtas no Šredera vācu dziesmu grāmatas 1621. resp. 1631. g. izdevuma un tai pašā sakārtojumā. Arī teksti tulkojumiem ņemti no tā paša izdevuma. Visas vācu dziesmas latviešu valodā nav tulkotas; no pāri par 280 vācu grāmatas dziesmām Mancelim tulkotas 160, bet tas bija pietiekoši latviešu dievkalpojumiem. Tikpat apzinīgi Mancelis centās izdarīt pašus tulkojumus, nopietni iedziļinājās vācu dziesmu tekstos un viņu saturu centās izteikt pēc iespējas pareizi un skaidri, pareizā un gramatiskā latviešu valodā. Dziesmām, kas jau bij tulkotas no vācu valodas, vārdu pa vārdam pārlaboja tekstus, sakārtojot vārdus pareizā gramatiskā kārtībā, un izlabojot gramatiskās kļūdas; ja vajadzēja pārtulkoja jaunas dziesmas latviešu valodā un rezultātā dabūjam darbu, kas dod vislabāko liecību par Manceli kā lielu frāzeoloģijas meistarū, labu latviešu valodas pazinēju un gramatiķi, ortografijas pārveidotāju. Diemžēl viņam trūka vissvarīgākais, kas dziesmu tulkotājiem nepieciešams, tas ir dzejnieka dāvānas. Un lielais didaktiķis pārvērtā vācu ritmiskās dziesmas, kuŗas jau galīgi bij izspiedušas no vācu dievkalpojumiem dziedāmo prōzu, pieklājīgi labā latviešu valodā sarakstītā pamācošā dziedāmā un lasāmā prōzā. Manceļa autoritāte, sevišķi kā filologa un gramatiķa, nodrošināja viņam gandrīz pilnīgas monopōla tiesības latviešu oficiālā literātūrā un kopā arī to dziedamās prōzas valdību latviešu dziesmu grāmatā uz ilgiem laikiem. Kā būtu varbūt bijusi iespējama citā izeja un varēja sākties ap šo laiku arī

mēģinājumi garīgu dziesmu rīmēšanā, to mums rāda M. Fosijs dzejolis. Vajadzēja tikai Mancelim mēģināt kaut arī dažu dziesmu tulkojumus dot šajā virzienā, tad varbūt mēģinātāji dziesmu rīmēšanā būtu radušies paši no sevis, un nebūtu noticis tā, ka līdz Manceļa nāvei neviens pat neiedrošinājās ķerties pie šo izdevumu pārstrādāšanas rīmētā veidā. Fūrekera talants varēja izplaukt citā atmosfērā daudz agrāk, jo Fūrekers jau 1632. g. bija students un par to, ka viņš savu talantu sācis pielietot latviešu dziesmu laukā, pirmās ziņas ir tikai no sešdesmitiem gadiem.

Ka Manceļa dziesma varēja tā ieiet tautā, iesakņoties baznīcas tradīcijās un noturēties dziesmu grāmatās ne tik līdz gadu simteņa beigām, bet pat līdz 18. gadu simteņa vidum, izskaidrojams ar to, ka iestājoties zviedru laikiem, sevišķi Vidzemē garīgās dzīves attīstībai sāka piegriezt lielāku vērību. H. Samsonam bij Vidzemes luterāņu baznīcas jāsāk būvēt gandrīz pilnīgi no jauna. Daudzās draudzēs atjaunojās kārtīga baznīcas dzīve ar dziedāšanu. Tikai tad, kad Manceļa dziesmu grāmata bija jau iznākusi, šos dziesmu tekstus draudze noklausījās, mācījās un dziedāja pēc Manceļa grāmatas. Tāpat arī 17. g. sākumā rodas Rīgas latviešu skolas — Jāņa, Ģertrūdes, vēlāk arī Ilģeciemā. Šīs skolas nesa jau grāmatu un grāmatniekus tautā, un radās Manceļa grāmatai pirmie nedaudzie latviešu lasītāji.

(Turpinājums sekos.)

Prof. K. Kundziņš

Daži vārdi par jaunajām dievkalpojumu dziesmām

(Sakarā ar Baznīcas virsvaldes aicinājumu garīgu dziesmu un meldīju autoriem, sk. Latvijas chroniku.)

Dzīve strauji rit uz priekšu. Vakardiena aiziet pagātnē, dzimst un veidojas jauni laiki, kas raugās uz mums jaunām acīm, sprauž mums jaunus mērķus. To visi esam intensīvi izjutuši un pārdzīvojuši pēdējos gadu desmitos. Ir dabīgi, ka laikmets un viņa īpatnējie centieni atbalsojas arī reliģiskā dzīvē. Reliģiju vēsture, visa mūsu baznīcas vēsture liecina, ka tas tā bijis vienmēr. Mainās teoloģiskās sistēmas, baznī-

cas iekārta, dievkalpojumu formas. Bet šīs nemitīgās formu maiņas pamatā paliek kas nemainīgs, mūžīgs. Dzijākās būtības tāpatība (identitāte), iet cauri visām laiku maiņām — tas ir tikpat neapstrīdams fakts, kā ārējo formu kaleidoskopiskā pārveidošanās. Šo divu elementu — laikmetīgā un mūžīgā — savstarpējā sakarība dziļi interesē kultūras filozofus, literātūras vēsturniekus, sociologus, kā to rāda daudzi šim tematam veltīti raksti. Tai nevar paiet garām arī reliģiskās dzīves vērotājs un vērtētājs.

Starp citu šis jautājums skar arī problēmu par jaunu, laikmetam piemērotu, nacionālu elementu ienešanu mūsu dievkalpojumā un tā tad arī mūsu virsrakstā apzīmēto tematu.

Situācija īsumā šāda. Mūsu Baznīcas Virsvalde resp. viņas izdevniecības un redakcijas komisija nolēmusi vākt materiālus jaunizdodamam dziesmu grāmatas un meldiju grāmatas pielikumam.

Pēdējā laikā, it sevišķi sakarā ar dažādiem jauniem dievkalpojumu veidiem un garīgiem sarīkojumiem (liturģiski dievkalpojumi, jaunatnes un mātes dienu dievkalpojumi, patriotiskas svinības) jaunu garīgu dziesmu saradies liels pulks. Gandrīz varētu runāt par veseliem dziesmu plūdiem. Viņu radīšanā — jeb vai labāk saku ražošanā? — ar latvieša sirdij piemītošo lirisko jūsmu un iejūtas spēju piedalījušies simtiem autoru: jaunu un vecu, vīriešu un sieviešu, no intelligences un darba ļaužu aprindām, pazīstami un nepazīstami. Lai gan nemaz nav tik viegli pārredzēt visu materiālu, tomēr droši var teikt: viss lielais dziesmu vairums sacerēts, piemērojoties d r a u d z e s vajadzībām, t. i. pielāgojot jaunsacerētās dziesmas visvairāk izplatīto korāļu meldiju metrikai un strofiskai uzbūvei.

Var droši teikt, ka attiecīgai komisijai vai žurijai nebūs viegls darbs, no tūkstošām dziesmu izvēlēties visnoderīgākās. No vienas puses viņai būs jāraugās uz to, lai tās aizpildītu stipri sajūtamam robu, atbilstu reālām tagadnes vajadzībām. Sakarā ar to sevišķa vērība būs jāpiegriež dziesmām, kas dziedāmas valsts svētku un citos patriotiskos gadījumos, bērnu un jaunatnes dievkalpojumos, iecienītajā mātes resp. vecāku dienā, dažādos ģimenes dzīves svētbrīžos (kristībās, laulībās), darbu sākot un beidzot, jo ikviens lietas pazinējs piekritīs, ka šiem gadījumiem piemēroto dziesmu izvēle tagadējā dziesmu

grāmatā nav liela, kamēr citas vajadzības tā apmierina pietiekoši, pat pāri mēram.

Bet nesalīdzināmi grūtāk, nekā šis tīri tehniskais uzdevums, būs veicams otrs — radīt visvērtīgāko dziesmu izlasi, atšķirot graudus no pelavām, īsto zeltu no lēta atdarījuma. No katras jaunas dziesmu grāmatas — lai tas šoreiz arī būtu tikai pielikums — taču var prasīt, lai tā padarītu mūsu dziesmu krājumu patiesi bagātāku un līdz ar to mūsu garīgo dzīvi dziļāku, krāšņāku, spožāku. Citiem vārdiem, arī jaunā pielikuma uzdevums būtu ienest draudžu dzīvē vismaz dažas dziesmas — es neiedrošinos teikt vairāk — kas patiesi liktu sirdīm nodrebēt svētumā, lietu tanīs jaunas svētgara straumes, paceltu dziedātājus pielūgsmē, sakausējot tos vienā dievlūdžēju saimē, spētu tos atbrīvot no uzkrātām sūpēm, šaubām un smagā dvēseles sabrukuma, un pie tam radītu šo dziļo atbalsi taisni mūsaiķu cilvēkā, 20. g. simteņa latvietī, kas cauri tumsai, sabrukumam un šaubām grib atkal tuvoties jaunai, skaidrākai dzīvei.

Bet kā pazīt šīs dziesmas, kas ir vairāk nekā vieglu roku darināti līdzekļi, radušos robu aizpildīšanai, kas patiesi varētu būt jauns ieguvums mūsu reliģiskai dzīvei, ienestu tanī jaunas vērtības?

Ir skaidrs, ka šādām dziesmām, pirmkārt, jābūt dzimušām ticīga dziesminieka patiesos pārdzīvojuma brīžos, kad viņa dvēsele stāvējusi „Dieva priekšā“.

Otrkārt, viņu sacerētājam jābūt bijušam arī māksliniekam, t. i. kaut cik apbalvotam ar spējām, izteikt savus pārdzīvojumus gleznās, vārdos, ritmos, kas paņem savā varā klausītāju sirdis, liek arī viņām pārdzīvot svētumu, Dieva tuvumu, dziedāt, skanēt, gavilēt. Beidzot dziesminiekam jābūt organiski saaugušam ar tagadnes dzīvi, jābūt mūsu tautas, laikmeta, draudzes, dzimtenes dēlam vai meitai, kas ar abām kājām stāv šīs dzīves straumē.

Dziesma, kas pilda šīs trīs prasības, būs nevien labākā nozīmē laikmetīga, bet reizē glabās sevī arī to, bez kā garīga dziesma vairs nav garīga, t. i. daļu no mūžības. Ja dziesminieks bez tam vēl būs diža, spēcīga personība, tad viņa dziesma būs radīta nevien 1935. vai 36. gada dziesmu grāmatas pielī-

kumam, bet būs par paliekamu mantojumu bērniem un bērnu bērniem.

Bet vai varam cerēt, savākt šādas īstas dziesmu pārles daudz maz pietiekošā skaitā? Būsim atklāti. Pieliekot šo mērogu visā stingrībā, var gadīties, ka lielajā dziesmu masā atrodam vienīgi divi, trīs dziesmas, kas sava augstā uzdevuma cienīgas, varbūt pat — nevienas. Īsti lieli dziesminieki parasti jau nedzimst pa gadu desmitiem, bet pa gadu simteņiem.

Tāpēc gribot negribot dziesmu vācējiem savi loki būs jāvelk mazliet plašāki. Jaunajā dziesmu dārzā būs jāierāda vieta arī vienam otram dziesmu stādam, kas nav vēl pielīdzināms varenam, zem ziedu nastas likstošam vai vētrā šalčošam kokam, bet mazam, biklam ziedīnam. Jāievēro tikai viens: tam jābūt īstam ziedam, kas plaucis Dieva dārzā un no kuŗa plūst īsta ziedu smarža, bet nekādā ziņā ne bēdīgam zieda atdarinājumam, papīra puķei bez dzīvības un smaržas.

Lūk komisijas uzdevums: atšķirt šos īstos dziesmu ziedus no neīstiem darinājumiem no bēdīgiem „fabrikātiem“ jeb vārdu savārstījumiem bez dzīvības, daiļuma un spēka, kuŗiem nevar būt vietas draudzes dziesmu krājumā.

Man šķiet, daudz ko no sacītā varētu attiecināt arī uz garīgo mūziku, šinī gadījumā uz jaunām korāļu melodijām. Bet šinī ziņā komisijas rīcībā esošais izlases materiāls šķiet, vēl ir pārāk niecīgs. Varbūt šis tas mūsu skaņražiem vēl ir mapē, mums to nezinot. Bez mūsu vecmeistara J. Vītola jaunajām meldijām (kas atrodamas viņa meldiju grāmatā) un vēl nedaudz citiem mēģinājumiem (Sanderā, † L. Bērziņa) plašākai atklātībai vēl maz kas zināms. Tomēr lielas un pamatotas ir draudzes resp. tautas prasības un ilgas pēc jaunām, latviskām, varenām dziesmu melodijām, kas varētu atbalsoties mūsu dievnamu velvēs tikpat spēcīgi, kā līdz šim tur atbalsojušies vecie korāļi: Dievs Kungs ir mūsu stiprā pils, Teici to Kungu, Cik liela Dieva žēlastība un c. Bez tam pašreizējais stāvoklis ir tāds, ka populārākās korāļu meldijas, kā Rīta gaisma mūžīga, Ak kaut man tūkstoš mēles būtu, Man Kristus dzīvibiņa, To mīlestības spēku sveicu un citas jau pāri mēram pārslogotas ar jauniem un veciem dziesmu tekstiem. Bet nav labi jaunām

oriģināldziesmām aizvien tērpties tikai svešās, patapinātās drēbēs. Dažreiz svešu drēbju lietošana šķiet, liecina pat par pietātes trūkumu. Ne bez pamata archibīskāps pēdējā mācītāju konferencē tika aizrādījis, ka vismaz meldija „Dievs Kungs ir mūsu stiprā pils“ būtu godbijīgi atstājama vienīgi savam īstajam tekstam, šai mūsu baznīcas himnai. Vai tas pats nebūtu sakāms par citām iecienītām melodijām, kas pārāk cieši saaugušas ar savu īsto oriģināltekstu, piem., Klusa nakts, svēta nakts, No debesīm es atnesu, Laujiet man un varbūt vēl dažām? Šķiet, ka jaunāko latviešu dziesmu starpā atrodams jau viens otrs teksts, kas to pelnītu, lai to ietērtu s a v ā melodijā. Mani jautās: kuri ir šie teksti? Varētu, protams, dažus minēt vārdā. Bet pareizāk būs atbildēt: tie ir tie, kas paši ar savu daiļumu un svētumu atbalsosies mūsu cienjamo skaņražu kokļu stīgās, runās uz viņu sirdīm. Bet lai tas varētu notikt, tad sakariem starp mūsu reliģisko dzīvi un viņas vadītājiem no vienas puses un mūsu mūzikālo pasauli un viņas vadītāju un radītāju spēkiem no otras puses jāklūst dzīvākiem, nekā tie līdz šim visumā bijuši. Ja stiprāk sāks pūst reliģiskās dzīves vēsmas, tad tas bez šaubām arī notiks. Cerēsim, ka mums to dos jau tuvākā nākotne.

Paulis Žibeiks

Un neieved mūs kārdināšanā

(Mat. 6,13.)

Sv. lūgšanā ir vieta, kas ir itkā pretstatā ar pārējo — t. i. pazīstamā vieta „un neieved mūs kārdināšanā.“ Šis pretstats, liekas, atradis atbalsi jau Jaunajā Derībā, jo Jēkaba vēstules autors, runājot par dažādiem kārdinājumiem, uzsver, ka Dievs nevienu nekārdina, bet katru cilvēku kārdinājumos ievirza viņa paša iekāre. (Jēk. 1,13). Acīmredzot tas runā pretim Mat. 6,13 un šis pretrunas sagatavojušas ceļu pētījumiem, kuŗu mērķis pieklūt īstajai izpratnei.

Doma, ka Dievs var ievest kārdināšanā, atrodama ēvanģelijos tikai šē. Jaunās Derības pētnieki šinī vietā ir atdūrušies uz zināmām grūtībām un mēģinājuši šo problēmu atrisināt. Tā būtu pati par sevi atrisināta, ja izskaidrotu no Dieva providences un visspēcības aspekta — visās vietās parādās Dieva

griba, tāpēc arī kārdinājumi ir Dieva ievesti un gribēti. Konservatīvā virziena piekritēji aizstāv tādu uzskatu, kaut gan ēvanģēlijos nav atrodami kādi noteikti norādījumi, ka Dievs iaved cilvēkus kārdināšanā šī vārda parastā nozīmē. Jēzus runā par Dieva attiecībām ar cilvēkiem līdzībās un arī tur nevar saskatīt tādas domas, kas apstiprinātu sacīto. Tāpēc ir pilnīgi attaisnojami domāt arī citādi un meklēt citus izskaidrojumus.

Katra vēsturiska parādība vai pakāpe nekad nav tīra, tur vienmēr iekšā ir kaut kas mantots. Vai nu tie ir apkārtnes ietekmējumi, kaut arī tikai ārējā formā, vai izteiksmes veids, vai kāda jēdziena izpratne, kas tāpat padota savai vēsturiskai gaitai — tāpat šo problēmu var apskatīt, vedot sakarā ar to gara pasauli, kas Jaunajai Derībai diezgan tuva, t. i. ņemot vērā Vecās Derības un jūdaisma uzskatus.

Vairākās vietās Vecajā Derībā iet runa, ka Dievs pārbauda. Lai tikai pieminam pazīstamo stāstu, kur Dievs pārbauda Ābramu (Gen. 22), vai ziņojumu par Israēļa tautas gaitām tuksnesī (Ex 15,²⁵, 16,⁴ u. c.), kā arī dažas psalmu vietas (26,²). Tāds uzskats ir, bet tāpēc vien vēl nevar spriest par Dieva — kārdinātāja priekšstatu, kas, kā liekas, ir visai grūts jautājums Israēļa reliģijas vēsturē. Vairāk gan par to runā jūdaisms savā plašajā rabīnu literatūrā, kur atkārtoti uzsvērts, ka nav neviena, ko Dievs nepārbauda. Viņš katram sūta pārbaudījumus — tādus stāvokļus, kas vairāk nekā citi slēpj sevi tieksmi novirzīt no bauslības normām. Šie pārbaudījumi ir itkā paidagoģiski līdzekļi Dieva rokās. Un sevišķi svarīga ir kāda vieta jūdu vakarlūgšanā, kas gandrīz saskan ar Mat. 6,¹³.

Šī vieta, kas skan „un neieved mani kārdināšanas varā“, pamudinājusi pieņemt uzskatu, ka sv. lūgšanai ir zināms sakars ar jūdu lūgšanām, jo ārējā forma un izteiksmes veids bieži saista vairāk, nekā saturs. Rabīnu literatūras pētnieka Fibiga vārdiem runājot, Jēzus no pastāvošām jūdu lūgšanām ņēmis svarīgākos punktus: vārds, valsts, griba, maize u. t. t. Liekas; Fibigs domājis vairāk šo punktu formālo pusi, kaut gan izskaidrojot Mat. 6,¹³, viņš nāk pie slēdziena, ka šeit lūdz pasargāšanu no tāda stāvokļa, kas cilvēku viņā vajadzības dēļ paved uz ļaunu. Bet tās jau ir tieši jūdu vakarlūgšanas domas, lai Dievs pasargātu un neatļautu iekrist pārkāpumos, grēkos un

kārdinājumos. Tā tiri nemanot var atkārtot tās pašas jūdu lūgšanas domas, ja grib pārāk uzsvērt sakaru ar to. Te tāpat kā daudzās citās vietās lieta grozās gan tikai ap formālo līdzību, kaut gan atbalstu minēti uztverei var dot Mat. 26,⁴¹ — „bij nakts (vakars), kaļ Jēzus sacīja: „lūdziet, ka jūs neiekrītat kārdināšanā.“ Tuvu te, varbūt, stāvēja doma par parasto jūdu vakara lūgšanu, kas taisni iederas šinī situācijā. Bet lieta ir cita: aiz formāli līdzīgā izteiksmes veida slēpjas cits saturs un cita jēdziena izpratne, kā tas redzams apskatot Mat. 6,¹³. „Un neieved mūs kārdināšanā; bet atpestī mūs no ļauna.“ Iepriekšējais pants runā par parādiem (grēkiem) un arī šē beigās piemin ļaunumu. Tāpēc arī kārdināšana — uz ļaunu. Tā saprasts kārdināšanas jēdziens bij šķērslis, kāpēc daudziem šī vieta tādā veidā likās nepieņemama, jo dažos vecajos latīņu Jaunās Derības rokrakstos tās kan: „nepielaidiet ka mēs tiekam ievesti kārdināšanā“. Rietumos jau agri ieviesusies šāda uztvere — tāpat to sapratis Cipriāns un Tertuliāns savā sv. lūgšanas izskaidrojumā uzsvē, ka Dievs nekad nekārdina. Tas liek domāt, ka rietumu baznīcas dievkalpojumos šī vieta tā ir saprasta un lietota. Šādu pārveidojumu vadījusi doma izlīdzināt pretrunas ar Jēk. 1,¹³ un 1. Kor. 10,^{12,5}, ko nespēja burtiskais Vulgātas tulkojums.

Tā tad atzinums, ka nekur citur, kā vārdā „kārdināšana“ slēpjas šo pretrunu digļi, liek piegriezt uzmanību šī vārda oriģinālam — *πειρασμός*.

Vārds *πειρασμός* klasiskajā grieķu literātūrā gandrīz nemaz nav sastopams — tikai dažas reizes pie Dioskorīda, kur tas lietots ārsta eksperimentu nozīmē. Turpretim darbības vārds *πειράζειν* (= izmēģināt, pārbaudīt) atrodams jau pie Homēra Plutarcha, Aristofana u. c. Vēlāk, sākot ar Vecās Derības grieķu tulkojumu, kur *πειρασμός* parādās diezgan bieži, tas pa lielākai daļai nozīmē izmēģināšanu ļaunā nolūkā un saprotams tā, kā to tagad saprot — kārdināšana. Bet ar to pašu vārdu te tulkotas mocības un nelaimes, kas uzsūtītas ēģiptiešiem — jēga tuvināta smagām ciešanām un ļauniem atgadījumiem. Tā tad redzams, ka jēga kādā veidā ir tapusi mainīga un tāpēc arī Jaunajā Derībā ir iespējams runāt par kādu citu šī vārda izpratni.

Ierosmi šādai jaunai izpratnei var dot Alb. Šveicera uz-

skati. Sv. lūgšanas pamatā ir eschatoloģiskais moments, kas Šveicera izpratnē savas dimenzijas paplašinājis. Jēzus itkā sintēzējis apokaliptiku un praviešu ētiku. Šim eschatoloģiskajam noskaņojumam ir raksturīgi kontrasti — viņu pieskares punktā ir robeža starp veco un jauno aionu. Pirms var iestāties Dieva valstība, kas domāta kā pārdabiska dabas pasaule ar paša Dieva svētuma klātbūtni, jānāk lielām ciešanām un pārbaudījumiem. Tas būs pēdējais grūtais laiks, „lielais kārdinājumu laiks“. Bet Dievam visas lietas iespējamās. Ciešanas un nāve Jēzus mutē parādās kā absolūta nepieciešamība, bet Ģetzemanē viņš lūdz, ka Dievs var arī tās atlaist. Tāpat sv. lūgšana — lūgšana par nākošo Dieva valstību. Te tāpat eschatoloģiskie kontrasti: vispirms lūdz, lai nāktu laikmets, kurā Dieva vārds top svētīts un Dieva griba notiek kā debesīs tā virs zemes. Bet tūlīn lūdz, lai Dievs neieved kārdināšanā, nenodod ļaunumam, kad pēdējo reizi saceļas pretējie ļaunie spēki, nākot Dieva valstībai. Dievs var noteikt katra individa piederību pie šīs valstības bez kautkādiem citiem noteikumiem. Tāpēc arī šo pēdējo ciešanu nepieciešamība ir tikai relatīva. Jēzus lūdz, lai Dievs neieved kārdināšanā t. i. pārbaudījumu un ciešanu pilnos stāvokļos pirms Dieva valstības iestāšanās.

No visa tā mūs interesē viena lieta — *πειρασμός* jēdziens. Jau Origens, runājot par sv. lūgšanu, kādā vietā aizrāda, ka pielikums Mateja evaņģēlijā „bet atpestī mūs no ļauna“, kas pie Lūka nav, izteic pozitīvā formā to pašu saturu. Vārds „ļauņums“ varēja uzņemt sevī *πειρασμός* un tā pēdējo vispārināt. Apskatot no šī viedokļa un ņemot vērā Mat. 6,12—13 kopsakaru, varētu sagaidīt, ka 13. pantā nebūs vis runa par kārdināšanu, bet gan par sodu vai pārmācībām, kam negatīvs raksturs, tomēr nekādā ziņā nav tieši pielīdzinājams ļaunumam.

Šo uzskatu aizstāv A. Harnaks, ka *πειρασμός* reliģiskā valodā nozīmē Dievu sūtītu ciešanu jēgu = grūtības un vajāšanas.

Ja arī Jēkaba vēstules autors, runājot par „dažādiem kārdinājumiem“ (Jēk. 1,2) uzsver, ka tie audzina pastāvību ticībā, tad tas ir viņa īpatnējais uzskats, un, ja tālāk viņš runā, ka Dievs nevienu nekārdina (Jēk. 1,13), tad, domājot par vienu un to pašu kārdināšanas norisi, var nokļūt neskaidrībā. Vai jāpriecājas par iekāri, kas ved uz ļaunu? Arī te, kā liekas, lieta grozās ap divām *πειρασμός* izpratnēm un aizrādījums, ka Dievs nevienu nekārdina, būtu tikai kā tāds paskaidrojums

Mat. 6,¹³ nesaprast parastā nozīmē („kārdināšana“), bet līdzīgi Jēk. 1,², kur uzsvars vairāk uz smagām ciešanām un neveiksmēm, kuŗas uzlika toreizējais laiks. Šī laika ciešanas ir vajāšanas un viss, kas ar to sakarā; un tādā nozīmē vienmēr lietots *πειρασμός*. Lai runā dažas Jaunās Derības vietas.

Līdzībā par sējēju un dažādu zemi, kur runā par sēklu, kas kritusi akmenājā Mark. 4,¹⁷ lasāms: „Kad uziet bēdas un vajāšanas vārda dēļ, viņš tūliņ piedauzās“, bet paralēlā vietā Lūk. 8,¹³: „kārdināšanas laikā tie atkāpjas.“ Bez šaubām šīs paralēlās vietas izteic vienu un to pašu un, ja arī tulkojam ar vārdu „kārdināšana“, te nav domāts par to parastā nozīmē.

Tāpat Ap. d. 20,¹⁹. Pāvils runā ar Efezas draudzes vecākajiem par savām gaitām, ka viņš kalpojis ar pazemību, asarām un „kārdinājumiem“, ko viņam sagādājusi jūdu rīcība. Te nekādā ziņā nav jādomā, ka jūdi kādā veidā būtu viņu kārdinājuši, bet ja Pāvils runā par asarām, tad redzams, ka jūdu izturēšanās tam sagādājusi smagas ciešanas.

1. Pēt. 1,⁶ iet runa par bēdām dažādos kārdinājumos. Teksta kopsakars liecina vairāk par ciešanām un neveiksmēm resp. vajāšanām, kas vēl skaidrāk redzams Apok. 3,¹⁰, ka pār visu apdzīvoto zemi nāks „kārdināšanas stunda“.

Šīs vietas, kuŗas Jaunajā Derībā ir vēl vairākas, pietiekoši apstiprina sacīto. Tomēr jāsargās no pārsteidzīga apgalvojuma, ka tāda izpratne meklējama visur. Bet tas nepārprotami noved pie atzinuma, ka to kritisko situāciju apzīmēšanai, kuŗās saskatāmas neveiksmes, kļūmīgi stāvokļi un vajāšanas, ir lietots *πειρασμός*, līdz ar to iegūdam īpatnēju, diezgan grūti noskaidrojamu un tikpat kā jaunu nozīmi, līdzīgi tam, kā Jaunās Derības vārdi *μετάνοια*, *εὐαγγέλιον* u. c. Harnaks to proponē tulkot ar latīņu vārdu *afflictio*, ko mēs īsti nevaram izteikt ar vienu vārdu un kas nozīmē ikkatru grūtu un ciešanu pilnu apstākli.

Šādas izpratnes gaismā nostādams arī Mat. 6,¹³. Ja varētu atrast vārdu, kas pilnīgi izteic oriģināla jēgu, tad varētu to likt kārdināšanas vietā. Tomēr lūgšanā vārds „kārdināšana“ katram izteic kautko dziļāku, jo arī ciešanas un sods var tikt saprasti kā pārbaudījumi (*afflictio temptativa*). Šī izpratne dotu labu Mat. 6,^{12—13} kopsakaru, tāpat tas būtu tuvināts Jaunās Derības reliģijai sinoptisko evaņģēliju uztverē.

Skola un pedagogija

Cand. phil. Edmunds Šmits

Reliģijas skolotājs

(Beigas.)

„Kam gan vēl tik labi kā reliģijas skolotājam! Ne tam lielās burtniču kaudzes, ne tam raižu par gala pārbaudījumiem, to nespiež kurss, ne programma, tam nav jāapgrūtina skolnieki ar smagiem, garlaicīgiem uzdevumiem, nav jānaidojas, ka pēdējie nav veikti; liela brīvība pašierosmē, plaša līdzekļu izvēle darīt vielu vēl jaukāku, interesantāku. Patērzē tik savu stundiņu, saņem algu un jūties mājās kā Dieva ausī!“ Tā parasti par reliģijas skolotāju spriež viņa kollēgas, un ja reliģijas skolotājs sev pārāk augstus uzdevumus nesprauž, ar paškritiku sevi visai stipri nevētī, tad neteiksim, ka šādi spriedumi nebūtu pilnīgi pamatoti. Ja turpretim reliģijas skolotājs ir vairāk gudrojis par savu uzdevumu un nācis pie slēdziena, ka viņam jādara tas grūtākais, komplicētākais darbs — morāliskā audzināšana, un viņš nevar un nevar izprāt, kā tādu lietu tik īsā laicīnā veikt, tad viņš sajutis savas speciālās stundas par vissmagākām un jutis vieglu, patīkamu pārmaiņu, pat atpūtu, ja varēs nodarboties ar skolēniem arī citā mācību priekšmetā.

Citos zinību priekšmetos pietiek, ja skolotājs ir labs metodīķis, neviens viņam nepārmetīs, ja viņš gar audzināšanas jautājumiem pat neliktos ne zinis. Turpretim reliģijas ētikas stundas bez audzināšanas — to, lūk, neviens prātīgs cilvēks nevarēs saprast, jo tāds jēdzienu sagrābstījums pats sev skali runās pretim. Ja cita priekšmeta skolotājs jutīs, ka skolēni stundu laikā veikli prot apieties ar nepieciešamo zinību minimumu, tad viņa sirdsapziņa būs tīra, kaut arī pēc gadiem šis zināšanas būtu pilnīgi izgaisušas. Vai reliģijas skolotājs drīkst ar to apmierināties, ka viņš sniedzis tikai kādu mazumiņu zināšanu un nekādu citu mantojumu, kas neizgaist visu mūžu? Vai vispārīgi skolā iegaumētām zināšanām reliģiozā un tikumiskā pasaulē ir maz kāda nozīme? Vai stundā nav jāmet kādi dziļāki ierosinājumi, lai sakustētos audzēkņa sirds un

griba? Vai nav nepieciešams kaut kādā ceļā klasē sasniegt kaut reizi īstu lūgšanas noskaņojumu, kad sirdis paceļas augšup pie visa Sākuma, bet galvā briest spēcīgi, radoši dīgli, kam plaukt un ziedēt jaunā dzīvē?

Šie uzdevumi reālos skolas apstākļos ir tik grūti, ka jā-prasa, kas tos pildīs un kas var pildīt? Lai to atbildētu, atcerēsimies savus skolas laikus, jo par pašu pārdzīvoto varam labāk spriest nekā par novēroto.

Mums jau bija dažādas reliģijas stundas un dažādi skolotāji: viens vislabprātāk atprasīja uzdoto un pa brītiņām arī pats pagausā, paklusā balsī mazliet pastāstīja gluži prātīgas lietas, kurām varēja noticēt bez jebkādiem iebildumiem, tomēr neizprotamā kārtā visiem it kā mācās virsū kaut kas līdzīgs gaŗlaicībai, bet daži, tie lielākie slinkuma lāpītāji, braši cīnījās ar žāvām un vērsa ilgu pilnu skatu uz durvju pusi, vai tik neskanēs zvaniņš. Citā reliģijas stundā bija pavisam otrādi. Tad kāds jaunāks kungs (vai arī dāma) patētiskā jūsmā traucās vai pašos mākoņos, mēs jau arī sevi gribejām noskaņot tikpat augstos toņos, bet, sažini nu kādēļ, tas negribēja izdoties, kāpēc mums pati skolotāja jūsma likās pasaldena, mākslota, un kāds velniņš mūs uz smiekliem un nerātņībām vien didīja!

Trešais skolotājs bija sirms, bet mīlīgs un laipns — ienāca klasē smaidīdams, jokodamies un apvaicādamies, kas nu katram uz sirsniņas sakrājies, bet ļoti drīzi pati no sevis bija iestājusies tāda liela nopietnība, un mēs paši tīri nevilšus sakļāvāmies ar skolotāju nedalītā vienībā. Mums likās, ka viņš saka taisni mūsu domas, un mēs gaidījām arvien vairāk un stiprākus vārdus. Tīri negribot, acis nenovērsdami, mēs vērsāmies viņā, pazudām paši, pazuda viņš, jo arī viņš jau te nebija tas galvenais, bet gara acu priekšā vērās jauna, koša dzīves un skaistuma pilna pasaule. Kaut arī vēl tagad vairāk būtu šādu mirkļu, kaut arī vēl tagad varētu būt tādā pat stundā pie tāda pat skolotāja un gūt tikpat daudz jaunu jausmu, jaunu cerību kā toreiz.

Domāju, ka mums katram būs bijis viens šāds labais reliģijas skolotājs, ko tik ātri mēs neaizmirsīsim. Noteiksim tik dažas īpašības, kas viņam piemita, un kā labad viņš spēja vairāk par citiem.

I. Viena īpašība bija tā, ka viņš bija gudrs, t. i. mēs viņu par tādu turējām. Mums likās, ka viņš izdomājis visu to,

ko mēs visi kopā un vēl daudz vairāk, ka arī vēl smēlies no tāda avota, kas mums likās tāļš noslēpums. Viņa zinības pie tam nelikās vis ārēji piekabinātas, tās šķita pilnīgi saaugušas. Viņa gudrība nebija tāda apsūbējusi, smaga, bet dzīva, mūžam jauna, lokana. Bija skaidra lieta, ka viņam pašam savs zinību priekšmets gaužām patika, bija pieaudzis taisni pie sirds un viņš laikam visu mūžu līdz šim pašam brīdim tur arvienu gremdējās un ko pētīja, tamdēļ arī mums šis priekšmets tapa visai interesants. Visur viņš runāja konkrēti, uzskatāmi, katras domas illūstrēšanai viņam bija pilnas riekšavas spilgtu piemēru: tos laikam viņš bija no paša dzīves izzvejojis. Diezin, kā viņš prata uztvert mūsu domas, pieskārties taisni tiem jautājumiem, kurus mēs paklusām, bet neatlaidīgi bijām režģījuši un mežģījuši, risinājuši un neatrisinājuši. Kad viņš teica savas domas, likās ka mēs paši tās domātu, tikai drusku skaidrāki un gaišāki kā parasts. Ja vēl kādi kaktiņi palika prātam tukši un neskaidri, tad vismaz sirds bija atradusi atrisinājumu, un tā jutās drošāka.

Nav teikts, ka tam vecajam, labajam skolotājam ikreizes gludi vien ir gājis: reizu reizēm viņam laikam bija krietni vien jācinās, lai izrautos no tām cilpām, ko viņa jaunie draugi šad tad pasvieda, pie tam bez kāda ļauna nolūka. Lieta, lūk, tāda: mēs skolotāji esam stipri naivi iedomādamies, ka tikai mēs eksāminējam skolniekus. Tāpat viņi pa reizei visu visādiem līdzekļiem pārbauda mūs ir zināšanās, ir prātā, bet galvenā kārtā dzīves gudrībā, un viņi ir vēl kārāki uz divinieku likšanu nekā mēs. Viens no vismiļākajiem paņēmieniem ir vienkārša jautājumu uzstādīšana. Kur gan vieglāki un dabīgāki uzstādīt jautājumus kā reliģijas laukā, jo tas taču ir visplašākais, aptver visu cilvēku un visas dzīves nozares. Uz kuriem jautājumiem gan grūtāki atbildēt kā uz šiem? Par dažiem labiem cilvēces lielākie gudrinieki ir laužījuši galvas gadu tūkstošiem un vēl šo baltu dienu nav tādas atbildes, ko nevarētu apstrīdēt. Ja nu kāds pārgudrs, puslīdz neveikli formulēts jautājums pēc zināmas stostišanās izsprūk no kāda klases stūra vidusskolā, tad visas acis uzmanīgāki vēršas uz katedra pusi, kas no turienes nāks. Uz katedra tagad sēd eksāminands, bet eksāminētāju kollēģija sēd solos! Citreiz bargajiem eksāminātoriem liekas, ka viņu upuris sāk uztraukties, nobijies par savu prestižu un arī jūtas savā patmīlībā aizvainots, jo no

viņa mutes nāk bargas piezīmes un vesela, krietni temperamentīga runa, kas vanda augšā visādas cēlas, akadēmiskas gudrības (kuŗām gan ar jautājumu sakara tā pamazāk). Beigās vēl tiek runāts gan par tukšu augstprātību un pusizglītota cilvēka iedomību, gan par lielo zinātnieku pazemību, gan par audzināšanas un sabiedriskā takta trūkumu mūslaiku jaunatnē, un pārgudrais jautātājs tieši vai netieši dabū tik daudz uz savas ausīgās galviņas, ka tā paliek pavisam maziņa, melna un grēcīga. Neskatoties uz visu to, „eksāminācijas komisija“, kaut arī bez apspriedes, vienbalsīgi ir ielikusi divinieku, un nākamā stundā valda klasē vai nu tāds skābs dzestrums, vai pat atklāta bramanība. Ja turpretim eksāminētājs redzēs savā objektā saulainu, olimpisku mieru, un ja nāks kupla, rāma atbilde, kas problēmu varbūt gan pilnīgi neatrisinās, bet paudīs stipras zināšanas un skaidru, noslēgtu domu, kas ierosina dzīvas pārrunas un tālākmeklēšanu, ja atbildētājs jautātājā neieraudzīs vis savu naidnieku, bet redzēs te mostamies pilnīgi dabīgu, nepieciešamu interesi un centīsies vēl jautātāju iedrošināt, ierosināt, vadīt un atbrīvot — tad pārbaudījums ir lepnī izturēts, un skolotāja autoritāte līdz turpmākam precedentam turēsies krietnā augstumā. Šo piecnieku eksāmenā vecais skolotājs bija īsti pelnījis, jo viņš bija labi apdomājis, cik sarežģītās attiecībās atrodas reliģiozā pasaule ar prāta un zinātnes pasauli, un cik te viegli var rasties pretrunas, kas reizēm šķiet pat neizlīdzināmas. Viņš zināja, ka harmonisks pasaules uzskats, kuŗā ietilptu viņa reliģija un viss cits, ko prasa sirds blakus visam tam, ko prasa prāts, tagad nav vairs iegūstams vienā dienā, bet tas sasniedzams tik pēc gaŗa, grūta ceļa, kur dažu labu reizi gan jāklūp, gan jākrīt: jo vairāk zināšanu un stingrākas kritiskās tieksmes, jo šis ceļš gaŗāks un grumbuļaināks (tad vajaga arī krietna filozofa spara, lai to noietu). Viņš zināja arī, kādas duļķainas jūtu brāzmas reizēm vilņojās viņa jaunos draugos un traucēja spriedumu skaidrību. Tamdēļ viņš piedeva arī nelietišķus jautājumus, jautātāju tikai pazobodams, bet neiznīcinādams, lai tikai dzīvība klasē neapsīktu un neiestātos smaga, gausa vienaldzība, lai tikai audzēkņi neuzticīgā noslēgtībā neatšķirtos no viņa un nepaliktu nepieejami jebkādam iespaidam.

Sakarā ar teikto gribētu secināt, ka reliģijas skolotājs nebūtu vēlams pārāk jauns, it sevišķi vidusskolā ne (noteicošais,

protams, ne gadi, bet attīstības stadija, ko veido paša pieredze, pārdoma un dzīve). Tik daudz viņam jābūt vecākam par saviem audzēkņiem, lai tie noteikti izjustu garīgu gatavību. Pamatskolā tas, saprotams, ļoti viegli realizējams bērnu mazo gadu dēļ — tad jau katrs skolotājs, ir tas jaunākais būs viņiem krietnu attīstības posmu priekšā. Citāda aina būs jau vidusskolā — tur jaunam reliģijas skolotājam, kas atšķirts no saviem audzēkņiem tikai ar četriem vai pieciem universitātē pavadītiem gadiem, būs dažu labu reizi klasē jāizturās stipri nedabīgi, ar mākslotu cienīgumu. Tāpat ir arī draudžu dzīvē: jaunus mācītājus gan personīgi labprāt ierauga un aicina viesos, tomēr tik nopietni neņem kā vecos, un viens otrs spriedelē, vai tad lai sudrabortā galva turētu sev par autoritāti un padoma devēju to cirtaino, kuņģa varbūt vēl šaudas ziedoņa viesuļi.

Otrs secinājums te būtu tāds, ka reliģijas skolotājam bez speciālām zināšanām vēl jāiegūst pašam tāda vispārīga izglītība, kas ir krietni pāri viņa kollēgu caurmēram (vismaz vidusskolā tas nepieciešams). Nevaru iedomāties nopietni ņemamu reliģijas skolotāju, kas pavisam maz cilātu tādas biežākas grāmatas, nelasītu neviena kapitālāka darba par audzināšanu, filozofiju, neiepazītos ar nopietnākiem, dziļākiem pasaules literatūras darbiem un uzrādītu visspožāko bezgaršību, neizpratni un aplamu nevainību visās mākslas nozarēs.

II. Otra mūsu vecā, labā reliģijas skolotāja īpašība bija sirsnība. Mums likās, it kā mēs viņam pārāk rūpētu, it kā viņam būtu pārāk svarīgi, vai mēs būsim krietni, godīgi, laimīgi. Mums likās, ka mēs ar visiem mūsu trūkumiem tomēr viņam bijam patīkami, simpatiski un tālabad viņš mums arī.

Tā būtne, ko apzīmē par simpatiju, ir diezgan dīvaina, untumaina. Starp dažiem cilvēkiem tā ielidinajās no pirmā mirkļa, starp citiem ne par ko. Klasē šī būtne ir nepieciešama, vismaz gaužam derīga, kaut vai tamdēļ, lai mācības labāk soktos. Disciplīnu un mācīšanu vēl mēs varam iedomāties bez šīs būtnes laipnās palīdzības, bet audzināšanu gan ne. Piemēram, matemātiku vai citu zinību priekšmetu skolotājs var it lepmi ielauzīt arī tad, ja skolnieki viņu tikai cieš vai pat neieredz, ja tik viņam skaidra galva, mute istā vietā un prasme iedvest bailes. Ja turpretim reliģijas skolotājam trūkst ar klasi emocionāla kontakta, tad viņš jutīs savas stundas velti,

neauglīgi nozūdām, kaut arī audzēkņi šo to no baznīcas vēstures iemācītos.

Reizēm gadas tā: cilvēks tu runā par kādu dziļu domu, augstu ideālu, kādu svarīgu notikumu, vispārīgi kādu lietu, kas paša sirdī ievīļojusi un kam vajadzētu arī jaunās sirdis satricināt, pacilāt un uzsviest pašos padebešos. Dzirdi pats savus vārdus — tie skan tik koši, apgaroti, iespaidīgi, jūti pats savas domas — tās taču tik spēcīgi nesas gaišajās ilgu tālēs. Pats esi visaugstajā jūsmā un nu esi noteikti pārliecināts, ka jaunatne atrodas turpat, un ka nu tu esi dāvinājis tiešām jauku, neaizmirstamu mirkli, par kuŗu viņa katrā ziņā būs pateicīga (kā gan lai jaunatne, kuŗas ideālisms un jūsmīgā sirds vienmēr daudzināti, šoreiz neaizrautos manos vārdos). Ja nu tanī vietā redzams tikai pāris uzmanīgu acu, bet visur citur pavisam nevižīga garlaicība un šur tur saldi muļķīgi smaidi, vai tad sirdi nepārņem bargas dusmas, vai nav gatavs negrozāms slēdziens, ka tikai pāris cilvēkos mīt cēla gara gaisma, bet citur visur trulums, sirds nocietināšana un nekrietnība? Patiesībā tā lieta tik ļauna nav kā izrādās, tikai vainu meklējiet otrā galā. Skolotājam pašam sevi labi rūpīgi un nežēlīgi jātirka: vai man šinī stundā patiešām interešu centrā bija mani skolnieki, vai es tikai nebiju pārāk aizņemts ar sevi pašu un par viņiem interesējos tikai sevis dēļ? Vai es pirmkārt gribēju tikai viņiem ko derīgu mācīt un, viņu trūkumus zinādams, it dabīgi apbruņojos ar mieru, izturību, vai turpretim es pats gribēju būt liels un nozīmīgs viņu vidū, viņu sirdis iekaŗodams sev? Vai es pats nelikos pārāk cēls, skaists, vai es pats nebiju iemīlējis sevī kā sengrieķu Narcis? Vai pat ar savām augstām domām un augstiem vārdiem es tīri neapzinīgi un negribēdams nekoŗetēju un vai pēc neveiksmes es nejutos tikpat kā neievērota, gražīga skaistule? Vai pēc visa tā es patiesīgi un no sirds vēl vēlēju visiem skolniekiem labu, tāpat kā mani kollēgas tiem neapdāvinātiem, bet mīļiem audzēkņiem, ar kuŗiem tie savā priekšmetā nekā panākt nevarēja, vai turpretim man mācās virsū tādi ļauni novēlējumi, un es neapzinīgi kāŗoju skolēniem kādu sodu, un, lūk, vai šīs manas slepenās domas viņi instinktīvi nenojauta un neaizvirzījās no manis aizvien tālāk? Tamlīdzīgi jautājumi sākumā šķiet pilnīgi nedi-bināts apvainojums, bet ja sevi stingrāki pārmeklē, tad var daudz ko sataustīt un tad nu nāk prātā sv. Pāvila dziļi psīcho-

loģiskais salīdzinājums ar skanīgo vaŗu un šķindošo zvārguli (I. Kor. 13, 1).

Pieminētās likstas visvairāk piemeklē divējādu cilvēkus: no vienas puses izlutinātos, kas dzīvē guvuši ļoti daudz un paraduši, lai viss ap viņiem grozās, bet no otras puses taisni pretēji — tos, kam dzīve pāri darijusi, nedodama tik daudz, cik sirdī bija nepieciešams — tie ir sāpinātie, aizvainotie, kas ar smeldzošām ilgām gaida kompensāciju, kam visur liekas, ka viņus grib atstumt un nievāt, un kas reizēm nezina, ka arī viņi paši ar savām aizdomām sev daudz situācijas pasliktina. Maza uzvara par sevi, un abiem klasē varētu būt daudz gaišāki, jo skolā īstām simpatijām ilgākā vai īsākā laikā ar neatvairāmu noteiktību sekos simpatijas arī no otras puses. (Ja nu skolotājs ar visām pūlēm un cīņu nevar atrast sevī nekādu labu jūtu pret klasi, tad jau nu atliek tikai viens ceļš, ļaut izmēģināt citam, varbūt tam būs laimīgāka roka.)

Reliģijas stunda bez sirsnības nevar būt arī metodiski pareiza: kristīgā morāle jau nav atvasināta sistēmatisko prātumu ceļā vien, bet tai ir daudz dziļāks avots — dievišķā mīlestība. Kā lai audzēknis iegūtu kādu jēdzienu par to, ja skolotāja personībā tā ne niecīna neatspoguļotos. Tā jau nav ar tīru saprātu vien aptverama, jo nav no turienes dzimusi. Tā ir augsti pāri „katēgoriskam imperatīvam“, kas iezīmē niknu cīņu starp garu un dabu. Kristīgā mīlestība iezīmē augstāku posmu — pilnu uzvaru, saskaņotu kopdarbību, kur daba ir apgarota un par jaunu atdzīvināta. Labāki ir, lai audzēkņi morāles būtībā nemaz tik asi neizjustu spaidu raksturu un rūgtumu, bet lai viņi vairāk redzētu tās skaistumu, augstumu un gūtu optimiskāku noskaņojumu.

Dabīgā sirsnība skolotājam tiešām Dieva dāvana — ar to vien arī var dzīvot klasē labas dienas, kaut zināšanas tādas caurākas un citu balvu tā pamazāk: skolnieki robus varbūt jutīs gan, bet liksies nemanām.

III. Trešā vecā, labā reliģijas skolotāja iezīme bija viņa stiprums (atkal skolēnu vērtējumā). Mēs apzinājamies, ka viņam ir cieta pārliecība par to, cik paties un derīgs ir viss tas, ko viņš mums māca, un, viņa dzīvi tuvāk nepārzinādami, mēs tomēr bijām pārliecināti, ka viņš taisni tāpat dzīvo kā runā: „Mans mīlais, asaras nav nekas, ceļos mešanās arī nekas, bet lēmums būt krietns un pateicīgs Dievam un cilvēkiem — tas

ir viss," tā saka par reliģiozo audzināšanu ar Gertrūdes muti, vecais, lielais Pestalocijs („Linhards un Gertrude" 36. nodaļā). Līdz tam cietajam lēmumam audzēkņiem ir jānonāk! Svētais Pāvils ir zīmīgi teicis, ka viņa sludināšana notiekot nevis loģiskos pierādījumos un lokanā pierunāšanā, bet „gara un spēka izpaudumā" (I. Kor. 2, 4). Mums, moderniem kristiešiem, daļiņa šī spēka tikpat nepieciešama, bet ir jābažijās, vai mēs protam to iegūt. Mēs gan cenšamies noskaņot pasaules uzskatu, lai tas nerunāu pretim zinātnei; mēs esam arī reliģiozi, bet tā „starp citu", jo tas nav sagrābis visu mūsu personu: mēs laikam baidāmies smagumu un saistību, un tā arī šis varenais spēks mūsos vairs neizpaužas. Reliģiskā ziņā mēs vairāk apmierinājamies ar tādu vieglu, līrisku jūsmu, kas drusku līdzinās aistētikai (tikai stāv zemāk par pēdējo, jo nav stingrās formas un harmoniskās likumības). Šis pārdzīvojums bieži apstājas turpat jūtu sfairā, līdz gribai un darbiem netikdams. Tani ziņā mūsu tēvi un vectēvi ar visu uzskatu ierobežotību bija daudz pāraķi par mums, jo tiem bija vairāk pirmatnējā spēka.

„Atminiet, ka pirms jūs uzdrošināties veidot cilvēku, jums pašam ir jābūt izveidotam cilvēkam; sevī pašā ir jāatrod paraugs, ko parādīt citiem," apmēram tā izsaka Russo kādu tūkstoš gadu vecu atziņu, to atkārtodams visvisādās variācijās, ik pāra lappusēs, un šai domai mēs pretim runāt neko nevaram (sk. „Emile on de l'éducation" I. gr.). Reliģiju pretinieki pārmet kristīgajiem, ka tie ar veiklu paņēmienu protot izvairīties no morāles stingruma un lokāni apejot sirdsapziņu iestāstīdami, ka cilvēks esot grēcīgs pašos pamatos, no grēkiem tirs pats nekad nevarot tapt, lai cenšoties kā cenzdamies, bet tikai ticība viņiem dodot no tīras žēlastības bez nopelniem pilnu grēku piedošanu; tā tad nu iznākot, ka labi darbi un morālisks krietnums esot gan tīri labaš lietas, bet ja tā ērtāki, tad varot iztikt arī bez tiem. Isti kristīgiem tādu „ieskatu" saprotams nebūs, bet diezgan daudz ir arī tādu, kas paši skaitās kristīgos ļaudīs un pat krietni izvirzījušies sadzīves virspusē, bet pēc viņu izturēšanās un darbiem spriežot, laikam cenšas absolūcijas mācību savām privātvajadzībām (ne jau nu atklāti!) tikpat kropli iztulkot kā minētie reliģiju naidnieki. Tiklīdz jaunietis sāk manīt, ka arī audzinātāju starpā būtu iemaldījusies drusku līdzīga tipa persona, tad saprotams opozīcija ir kājās un bultas ķers nevien šo audzinātāju, bet, diemžēl, arī kristīgo pasaules

uzskatu un morāles mācību. Jaunietis vērtējumos nelabprāt cienī vidusmēru, viņš vai nu pilnīgi pieņem, vai galīgi aizsviež un vismīlāk dara pēdējo. Psiholoģiski tam ir īpašs pamats — jaunieti ir apslēpta neredzama opozīcijas tieksme pret priekšniekiem, skolotājiem, vecākiem, pret visiem tiem, kas viņiem morāli māca un savā ziņā iemieso morāles likumu; jo augstāka un stingrāka būs šī mācība, jo lielāka un spraigāka opozīcijas gatavība: ierobežotā, zemākā daba, kāro nomest gara važas, kas to satur, un tik ilgi gaida mirkli, lai no tām izlauztos.

Nediskutējami dogmatiskās problēmas par iedzimto grēku, par taisnošanu caur ticību vai labiem darbiem, nemērīdami cilvēku ar sīkumainām mazpilsoniskās morāles mērauklām, mēs tomēr būsim spiesti teikt, ka paidagoģisku prasību dēļ reliģiskajam audzinātājam, t. i. mācītājam un skolotājam, ir labo darbu un tikumu, sevišķi patiesīguma ziņā skaidri un noteikti. visiem redzami jāpaceļas pāri caurmēra līmenim, citādi viņš nav savam amatam piemērots un būs kā nemākulis, kas ielikts nepieciešamā lietpratēja vietā (Sōkrata līdzībā runājot).

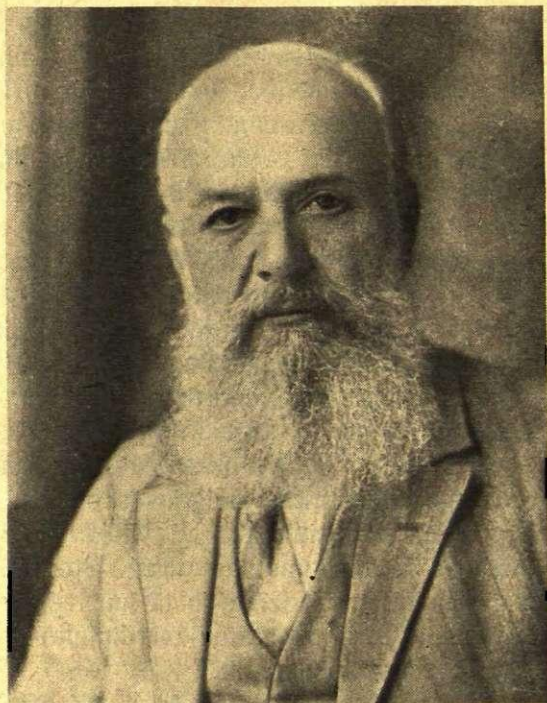
Sikāki neiztīrādāmi citas reliģijas skolotāja nepieciešamās īpašībās, beigās jautāsim, kur lai viņš vēl reizi pārbaudītu, pārcenzētu savu derīgumu amatam. Speciāli izraudzīta komisija te vairs nebūtu vajadzīga, jo tā jau tehnisku iemeslu dēļ varētu pārbaudīt tikai atestatus un diplomus. Mums nu jāgriežas pie divi citām instancēm.

Tā viena ir klase. Ja skolotājs ir pilnīgi drošs, ka klase vēlas tikai viņu šinī priekšmetā, ja balsošanas gadījumā viņu vienbalsīgi izvēlētu, ja reliģijas stundas būtu pilnīgi neobligatoriskas un tomēr tās apmeklētu tas pats skaits un tikpat kārtīgi, ja arī audzēkņi visi lūgšanās ierastos bez jebkāda disciplināra mājiņa iekšējās nepieciešamības dēļ, tad skolotājs var sākt jau domāt, ka viņš ir bijis savā vietā. Teiktais nekādā ziņā nav jāsaprot tā, ka skolotāju pienākums būtu audzēkņiem iztapt, lišķēt vai pielabināties. Nē, taisnīgā stingrība ir tā, kas rada ilgu cieņu. Tas skolotājs, kas dzenas pēc ātras popularitātes, to iegūst gan ātri, bet tikpat ātri zaudē; principu cilvēks ar savu noteiktību gan reizēm sacel spītību, sevišķi tais izlutinātākos, tomēr ar laiku viņa cieņa tos nesatricināma. Gan jaunieši savos spriedumos svārstās galējībās un padodas šaudīgiem afektiem, tomēr beidzot izkristalizējas pamatotā doma.

Tā otrā instance atkal ir paškritika, un tā jāatstāj katram savā ziņā.

Prof. Dr. Voldemārs Maldonis

dzim. 18. jūlijā 1870. g.

Sirsnīgi sveicinām mūsu līdzstrādnieku, „Ceļa“ redakcijas kollēģijas locekli prof. Dr. V. M a l d o n i viņa 65 gadu mijā un lūdzam Dievu, lai Dievs viņam dod spēkus kopt un sekmēt vēl joprojām garīgo literātūru, teoloģijas fakultātes un mūsu Ev. Lut. baznīcas darbu.

Jubilārs zinātniski sācis rakstīt jau 1893. gadā „Austurumā“, tad konverzācijas vārdnīcā, pēc tam dažādas kritikas, apcerējumus par pedagogiskiem, filozofiskiem un teoloģiskiem jautājumiem. Strādādams pie teoloģijas fakultātes organizācijas, līdz šim vada sistematiskās teoloģijas katedru, izpildot arī dekāna pienākumus un ir Baznīcas virsvaldes loceklis.

Lai viņa darba rosme ir katram par paraugu.

Prof. Dr. Ludvigs Bērziņš

dzim. 14. septembrī 1870. g.

Pateicībā sveicam „Ceļa“ redakcijas kollēģijas locekli, sirmo audzinātāju, Skolu departamenta direktoru prof. Dr. Ludvigu Bērziņu. Viņa audzinātāja darbs 65 mūža gados bijis par svētību mūsu tautai un zemei. Daudz jauno skolotāju pauž tālāk krietnās mācības, veidojot nacionālu, daiļu un spēcīgu mūsu jauno audzi.

Bērziņa spalva čakli sniegusi rakstus un apcerējumus par literatūras vēsturi, folkloras un paidagoģijas jautājumiem. Arī mūsu baznīcai nav atrāvis savu teologa darbu, bet bagātīgi kalpojīs tai, kā garīgs dziesminieks,

„Pilnas rokas paceldams,

Svēti, svētais Kungs, jel svētī.“

Domu izmaiņa

Atbilde māc. O. Štrīteram

Mācītāja O. Štrītera kunga pārdomas, sakarā ar manu rakstu abās pirmajās „Ceļa“ burtnīcās (34.—38. un 119.—123. lp. p.), kas zem uzraksta „Kristīgās sludināšanas pamats“ iespiestas „Ceļa“ trešajā butnīcā (202.—205. lp. p.) lika man priecāties, jo redzēju, ka mans raksts ir nevien lasīts, bēt arī ierosinājis pārdomas. Šo prieku ievērojami mazināja redakcijas piezīme (205. lp. p.), ka nākošā burtnīcā man jādod atbilde uz māc. Štrītera rakstu. Grūti atrast virzienu, kādā varētu norisināties mūsu diskusija.

Mana raksta pamattezi, ka kristīgās ārmisijas pamats ir reliģiskas dabas, proti 1) paklausība Jēzus Kristus pavēlei sludināt evaņģēliju visā pasaulē (37. lp. p.) un 2) reliģiska pārliecība par kristīgās revēlācijas absolūto pārākumu (123. lp. p.), māc. Štrīters nemēģina un pēc manas pārliecības arī nevar atspēkot. Tā vietā viņš nāk ar vispārīgiem un sen pazīstamiem apgalvojumiem, ka „kristīgās ticības pārākums ir absolūts, ka viņa ir pilnīga, kamēr viss cits ir maldi un tumsība (203. lp. p.), kā to pierādījuši visai daudz (es teiku daudzi) baznīcas apoloģēti, dogmatīki un zinātnieki“ (turpat), kaut gan nepasaka, kas īsti to pierādījis? Tālāk (204. lp. p.), kā tas parasti notiek pie tendencioziem autoriem, māc. Štrīters izrakstās par „liberālās teoloģijas“ pārstāvjiem. Ja šāds apzīmējums domāts Bussetam ar Trelču, ko esmu minējis 121. lp. p., tad tas abu šo vīru nozīmi nepamazina. Viņi gan nav piesavinājušies monopōltiesības zinātnē, nav arī „izstaigājuši visādus maldu ceļus“ nedz ar „kaleidoskopisku ātrumu“ nozuduši no zinātnes skatuves. Ja autors būtu uzmanīgi lasījis manu rakstu, tad viņš būtu redzējis (112. lp. p.), ka ārmisijas praksē, pēc manām domām, ar vienpusīgiem rēliģiski vēsturiskās skolas pārstāvju atzinumiem tiek vairāk kaitēts, nekā līdzēts.

Nevarēdams atrast domu pavedienu, kas varētu turpināt auglīgu diskusiju, gribu savu atbildi noslēgt ar labi domātu lū-

gumu, „Ceļā“ neiesūtīt un neuzņemt rakstus ar skaidri noma-nāmu tendenci, kur spilgtākais ir nemotivēti un aizskaroši ap-galvojumi, nepārbaudīti spriedumi un novērtējumi. Pretējā ga-dījumā lietišķi zinātniskiem darbiem nebūs ar „Ceļu“ pa ceļam.

Edg. R u m b a.

Māc. G. Klēmanis

Ticēt . . .

Kad 1933. gadā mācītāju konferencei pasniedza evanģe-lijus jaunā tulkojumā, tad noteica, lai mācītāji izlasot tos un pa-ziņojot savus atzinumus. Šī raksta nolūks ir — ierosināt virs-rakstā minētā, mums visai svarīgā jēdziena vispusīgu noskaid-rošanu un tad arī ievērošanu bībeles latviešu tulkojumā.

Jāņ. ev. 7,5 un 38. pantos lasāms vecajā tulkojumā: „viņa brāļi neticēja uz viņu“ un „kas tic uz mani, kā tie raksti saka“; turpretim jaunajā tulkojumā: „viņa brāļi neticēja vi-ņ a m“ un „kas m a n tic, kā rakstos sacīts“. Vecajā tulko-jumā — „itcēt uz“; jaunajā tulkojumā — „ticēt“ ar datīvu.

Jāņ. ev. 5, 46. un 47. pantos teikts vecajā tulkojumā: „ja jūs Mozum ticētu, tad jūs man aridzan ticētu“ un „ja jūs viņa rakstiem neticat, kā tad jūs maniem vārdiem ticēsiet“; un arī jaunajā tulkojumā: „ja jūs ticētu Mozum, jūs ticētu arī man“ un „ja jūs neticat viņa rakstiem, kā jūs ticēsīt maniem vār-diem“. Tā tad te abos tulkojumos lietots „ticēt“ ar datīvu.

Jautāju: kādēļ pirmā gadījumā „ticēt uz“ vietā labots „ti-cēt“ ar datīvu? lai gan taču arī vecais tulkojums pazīst formu „ticēt“ ar datīvu (otrā gadījumā). Vai labots vienīgi valodas dēļ? Bet vai tādēļ necieš jēdziens? Un vai vārdam „ticēt“ ir tikai viena nozīme? Pārlicināsimies.

Grieķu pirmtekstā (Nestles izdevumā, uz kuŗu atsaucas arī tulkotāji) lasāms Jāņ. ev. 7, 5. un 38.: ἐπίστευον εἰς αὐτόν un „πιστεύειν εἰς ἐμέ“; turpretim Jāņ. ev. 5,46. un 47: „ἐπιστεύετε ἐμοί (datīvs)“ un „ἐμοῖς ῥήμασιν (datīvs) πιστεύσατε.“ Lūk, arī pirmtekstā, tā kā vecā tulkojumā, vienā vietā (Jāņ. 7) πιστεύειν εἰς τινα (ticēt uz ko), bet otrā vietā (Jāņ. 5) πιστεύειν τινί (ticēt kam).

Jaunās Derības valodas (vēlākā laikmeta grieķu tautas-

valodas) vārdnicā vārdam πιστεύειν (ticēt) ir vairāk gramatikā-
lisku lietošanas veidu un līdz ar tiem arī dažāda nozīme:
πιστεύειν τι (ar akusatīvu) - ticēt ko; πιστεύειν ὅτι (ar paligtei-
kumu) - ticēt ka; πιστεύειν τινί (ar datīvu) - ticēt kam; πιστεύειν
εἰς τινα - ticēt uz ko.

Literāriskās (rakstnieku un filozofu) grieķu valodas vārd-
nīcā turpretim n a v šī beidzamā lietošanas veida.

No tā slēdzi, ka vēlāk radās jauns jēdziens un līdz ar
to vajadzība, to izteikt. Šo jauno jēdzienu grieķu pasaulē ie-
nesa kristīgā ticība. Un visai pieklāvīgā un izveidoties spē-
jīgā grieķu tā sauktā „κρηγή“ valoda (t. i. valoda, kuŗu ru-
nāja tauta) tad arī radīja šo gramatikāliski jauno formu „πιστεύ-
ειν εἰς τινα“ — ticēt uz ko. Bet kristīgā ticība ir celta uz
Vecās Derības pamata, no kuŗa tā pārņēmusi arī šo jēdzienu.
Un tiešām — Vecās Derības pirmtekstā — ēbreju valodā tad
arī atrodam vārdam „ticēt“ šo divējādo nozīmi: par piem. 2.
Moz. gr. 4, 1 āman le — ticēt kam, bet 5. Moz. gr. 1, 32. —
āman be — ticēt uz ko.

Esmu nonācis pie prasības, atjaunot vārda „ticēt“ nozī-
mei atbilstošus gramatikāliskus lietošanas veidus arī bībeles
jaunajā latviešu tulkojumā un vispār latviešu valodā. Taču
nevar prasīt — ticības piemērošanos valodai, bet gan no va-
lodas var prasīt vijīgumu, rast citam jēdzienam arī citu iz-
teiksmes veidu. Ko grieķu valoda spēja, vai to nevarēs viņai
tik radniecīgā latviešu valoda? Vecajā latviešu bībeles tul-
kojumā tas ir darīts; vai jaunais tulkojums valodas dēļ atteik-
sies no vesela jēdziena? un pie tam no viena no svarīgākiem,
ja ne vissvarīgākā jēdziena mūsu kristīgā ticībā?

Ar vienkāršu piemēru te mēģināšu noskaidrot vārda „ti-
cēt“ dažādo nozīmi: Ja laupītājs, vērzdams revolveri pret
mani, uzsauks man: „Naudu vai dzīvību!“ — tad ticēšu to, ti-
cēšu viņam, ticēšu, ka viņš nošaus mani, ja neatdošu savu
naudu; un tādēļ labāk atdošu to, jo nezticēšu viņam savu dzī-
vību, nezticēšos viņam, neticēšu uz viņu.

Ja latvieša ausij forma „ticēt uz Dievu“ (agrāk pat, pie-
mērojoties latīņu tulkojumam, — „ticēt iekš Dieva“) nekādi
nebūtu pieņemama, vai tad nebūtu pielaižami tās vietā vārdi
„uzticēties Dievam“? bet „ticēt Dievam“ ir cits jēdziens un
neatvieto iepriekšējo, bet var tikai ienest neskaidrību un ne-
noteiktību.

Prof. K. Kundziņš

„Ticēt Kristum“ vai „ticēt uz Kristu“?

Esmu pateicīgs mācītājam Klēmaņa kgam par iesūtīto rakstu, kurā lietišķā veidā aizķerts viens no daudzajiem jautājumiem, kas nodarbina J. Derības emendācijas komisijas locekļus sakarā ar jauno, pārlaboto visās J. Derības tulkojumu, kas pašreiz atrodas sagatavošanā. Jautājumam pat piemīt zināma aktuālitate, jo jaunā tulkojuma izdošana paredzama visā drīzumā, š. g. septembra mēnesī (sakarā ar Glikas bībeles tulkojuma 250 gadu atceri). Patiesības labā gan piezīmēju, ka māc. Klēmanis nav pirmais, kas izteicis zināmu neapmierinājumu ar to, ka jaunajā Jāņa ev. izdevumā atmests vecais tulkojums „ticēt uz Kristu“ (Dievu) un tanī vietā viscaur lietota konstrukcija ar datīvu — ticēt Kristum (Dievam). Bet iesūtītājs ir gan vienīgais, kas savus iebildumus formulējis un motīvējis īpašā rakstā.

Galvenais šinī rakstā, kā redzams, ir autora iebildums pret vienādas latviešu izteiksmes lietošanu divu dažādu jēdzienu apzīmēšanai: „ticēt kam“ (πιστεύειν ar datīvu) = ticēt kādas personas izteicieniem un „ticēt uz ko“ πιστεύειν εἰς vai ἐπί), kas pēc māc. Klēmaņa domām nozīmē „uzticēties“ kādai personai. Ierosinātais jautājums aizķer svarīgu bībliski teoloģisku jēdzienu kompleksu, kas saistās ar vārdiem „ticība“ un „ticēt“, un tāpēc viņa kautcik pilnīgāka noskaidrošana prasītu plašāku apcerējumu. Šeit, laikraksta vilkto robežu dēļ, varu apstāties tikai pie paša galvenā, proti pie diviem jautājumiem: 1) Ko J. Derības resp. Jāņa evaņģēlija grieķu tekstā īsti nozīmē „πιστεύειν εἰς τινα“ un 2) kā šis jēdziens izteicams tagadnes latv. valodā?

1) Cienījamais raksta iesūtītājs gluži pareizi aizrāda, ka izteiksme πιστεύειν εἰς τινα nav sastopama klasiskajā grieķu literatūrā, tā parādās tikai hellēnisma laikmeta tautas valodā, t. s. „koinē“, it sevišķi (bet ne vienīgi) J. Derībā*). Ir iespē-

*) Sal. E. Preuschen, Griechisch-Deutsches Wörterbuch zum N. T. 1925², kā arī F. Passow, Handwörterbuch der griechischen Sprache sub voce πιστεύειν.

jams, ka šī izteiksmes veida izcelšanos zināmā mērā veicinājusi V. Derība resp. viņas grieķiskais tulkojums — Septuaginta. Pilnīgi jāpiekrīt aizrādījumam, ka jaunais izteiksmes veids nevarēja rasties bez vajadzības, izteikt jaunus vārdos jaunu saturu. Bet ir maldīgi domāt, ka par iemeslu formulai $\pi\iota\sigma\tau\epsilon\upsilon\epsilon\iota\nu$ $\epsilon\iota\zeta$ būtu bijis raksturīgā kristietības ticības izpratne, ko tik spilgti centies izcelt Ričls un viņa skola, proti „ticība“, „uzticēšanās“, „dievpaļaušanās“, nozīmē. Ir taisnība, šādam jēdzienam piekrīt centrālā vieta Jēzus evaņģelijā, kā to attēlo sinoptiskie (pirmie trīs) evaņģeliji. Tanīs ik uz sola redzam, ka Jēzus no Dieva bērniem prasa sirsnīgu, pat neaprobežotu paļaušanos savam debestēvam. Tas izteikts daudzos pazīstamos Jēzus vārdos un gleznās, lietojot bieži kā illūstrāciju zemes bērna attiecības pret savu tēvu. Tomēr, šķirstot pirmo trīs evaņģeliju grieķu tekstu, katrs viegli var pārliecināties, ka taisni šeit nekur nav lietota izteiksme $\pi\iota\sigma\tau\epsilon\upsilon\epsilon\iota\nu$ $\epsilon\iota\zeta$, bet visbiežāk $\pi\iota\sigma\tau\iota\varsigma$, $\pi\iota\sigma\tau\epsilon\upsilon\epsilon\iota\nu$ absolūtā veidā (bez objekta), vai arī aprakstoši izteiksmes līdzekļi. (Vienreiz, kur latv. tulkojumā sastopam „ticēt uz Dievu“, tas ir tulkotāja roku darbs, Mark. 11, 22. un kādā citā vietā Mat. 18, 6., kur vienīgo reiz sinoptiķos sastopam $\pi.$ $\epsilon\iota\zeta$... tas ir evaņģelista vēlāks pārveidojums.)

Formulas $\pi\iota\sigma\tau\epsilon\upsilon\epsilon\iota\nu$ $\epsilon\iota\zeta$ ($\epsilon\pi\iota$) $\theta\epsilon\acute{o}\nu$ ($\chi\alpha\varsigma\iota\sigma\tau\acute{o}\nu$) sākumi meklējami kur citur. Tie pirmo reiz sastopami Pāvila vēstulēs un tad ļoti bieži Jāņa evaņģelijā. Pāvila vēstulēs nedaudz vietās piem. Rom. 4, 5; 10, 14; Gal. 2, 16; Fil. 1, 29. sastopam izteiksmes veids $\pi\iota\sigma\tau\epsilon\upsilon\epsilon\iota\nu$ $\epsilon\iota\zeta$ attiecībā uz Dievu un Kristu. Kā no daudzām citām vietām Pāvila rakstos redzam, šiem izteicieniem ir eksistenciālā nozīme, t. i. tie izsaka, ka savā pašapsūdzībā sabrukušais cilvēks rod savai eksistencei jaunu pamatu — Dievā, resp. Kristū. Pāvils arī paskaidro, ka ticēt „uz“ Jēzu Kristu un „apliecināt Jēzu par savu Kungu“, t. i. par visas savas turpmākās dzīves noteicēju, ir korrelāti; t. i. atbilst viens otram (sal. piem. Rom. 10, 10). Šī $\pi\iota\sigma\tau\epsilon\upsilon\epsilon\iota\nu$ nozīmē ir soterioloģiska, t. i. viņas galvenais saturs ir pārliecība, ka Dievs (Kristus) mani, grēcinieku, pestīs, glābs, dāvās jaunu, apskaidrotu, svētu dzīvi. Vēl tālāk šinī virzienā ticības jēdziens attīstījies Jāņa evaņģelijā. Šī evaņģelija lasītāji nostādīti lielā reliģiskā sinkretisma dažādo strāvu priekšā.

Tur viņi redz ļaužu aprindas, kas meklē sev pestīšanu vai nu kā jūdi V. Derības bauslibā, vai visdažādāko dievu, dievdēlu un „kungu“ kultos (Izidas, Dionīsa, Mītras, Ķeizara kultā un c.). Šīm grupām Jāņa ev. liek priekšā izšķirties par vienīgo īsto Dievu un to, ko viņš sūtījis — Dieva dēlu Jēzu Kristu. Šī ticības izšķiršanās, Jēzus un viņa sludinātā Dieva atzīšana par savu dievu resp. pestītāju izteiktā vārdos πιστεύειν εἰς un γινώσκειν, kas Jāņa evaņģelijā nozīmē gandrīz to pašu. Tā vienkāršais bērna sirds paļaušanās jēdziens (sinopt. ev-os) atbilstīgie līdz teoloģiski pārdomātam (reflektētam) ticības resp. dievatziņas jēdzienam, kas vēlākos gadusimteņos tērpies pazīstamajos ticības apliecības vārdos πιστεύω εἰς Θεὸν παντοκράτορα lat. credo in Deum omnipotentem etc.

2) Atliek jautājums, kā šo jēdzienu izteikt labā tagadnes latv. valodā? Māc. Klēmanis it pareizi aizrāda, ka ir bijis laiks, kad mūsu garīgajā literatūrā „credo in“... tulkots burtiski: „es ticu iekš...“ Bet vai „es ticu uz...“ nav tāds pat latīņu (un vācu) valodas ietekmēts nelatvisks darinājums? Tagadējā latv. valodā šādu konstrukciju nesastapsim ne „uzticēšanās“ ne arī citā kādā nozīmē. Mēs taču sakām: uzticēties tēvam, viņa vadībai, paša spēkiem, savai laimei... un tāpat: ticēt tēvam viņa vadībai, paša spēkiem, savai laimei. Tāpat konfesionālā nozīmē, attiecība uz dieva vai viņa vārda paudēja atzīšanu mēdz teikt: izraēlietis tic Jahvem, muhamedāņu — Allah'am, budists — Budam. Šķiet pareizi teikts par senajiem ģermāņiem, kas atmezdami Vodana kultu, piegriezās kristīgai ticībai: tagad viņi vairs netic Vōdanam (nevis „uz“ Vōdanu), bet Kristum.

Varētu varbūt iebilst: šī datīva konstrukcija, būdama tik izplatīta arī profānā valodā, ir stipri nolietojusies un tāpēc vairs nav tik iespaidīga, kodolīga. Tur sava taisnība. Bet vai daudz citi vārdi nav tik pat bieži — vietā un nevietā — lietoti, kā piem. brāļi un māsas, mīlestība, patiesība, Dieva vārdi un darbi — un tomēr: bez viņiem mēs neiztiekam un neiztiksim arī klasiskajās, spēka pilnās bībeles vietās (mīlestības jēdzienam J. Derībai arī savs pilnīgi īpatnējs apzīmējums — ἀγάπη).

Pēc visa sacītā liktos pareizi, ka atstāsim izteiksmi „es ticu uz...“ tiem gadījumiem, kur īpašas nianšes izcelšana to

prasa un, ja tas nepieciešams, arī liturģiskai lietošanai (credo). Bet J. Derības jaunajā tulkojumā, Pāvila un Jāņa rakstos, visā visumā dosim priekšroku izteiksmei „ticēt Kristum, Dievam“. Tā es esmu rīkojies, cenzdamijs oriģināla īsto domu izteikt sa-protamā, pareizā un pēc iespējas daiļskanīgā t a g a d n e s va-
lodā.

Atzīstos gan, ka tas nav viegli, un ka ne visos gadījumos tas pilnīgi izdevies. Arī konkrētajā gadījumā paliek zināms trūkums, proti izzudusi izšķirība starp grieķu oriģināla πισ-τεύειν ar dat. un πιστεύειν εἰς (ἐπὶ). Bet ko darīt. Citas, labā-
kas izejas neredzu.

Tomēr galvenais pretarguments, kā πιστεύειν εἰς... nozīmē-
jot „uzticēties“, katrā ziņā atkrīt.

Bet varbūt citos gadījumos ieteicams vārdu πιστεύειν tulkot ar „uzticēties“? Bet ko tad darīt ar πίστις? Vai tulkot arī to ar „uzticēšanās“ vai „uzticība“? Man šķiet, ka pacelt šo jautājumu, nozīmē — viņu noraidīt. Vienīgais vārds, ar ko tulkojami πίστις un πιστεύειν viņu reliģiskajā pamatnozīmē, lai paliek vecais vārds citība resp. ticēt.

Tos grozīt vai pat izskaust nebūtu ne vēlams, ne iespē-
jams.

Grāmatu apskats

A. Freijs, „Rīta svētbrīdis“.

Īsā laikā iznākusi otra lūgšanas grāmata skolām, īpatnēja ar to, ka pie viņas piedalījušies 19 dažādu autoru. Blakus teoloģijas dakterjiem stāv pamatskolotāji, pie vārda tikušas arī skolotājas-sievietes. Darbs ir prasījis no sakopotāja daudz pūļu un enerģijas, par to sirsnīgs paldies Freija kundzei. Ne mazāk atzinības pelna arī atsevišķie autori, kas devuši jo bagātu vielu skolas lūgšanām. Nebūs gan aplami, ka sauksim šo kopdarbu savā ziņā par pilnīgu, ar viņu pietiks ilgākam laikam, varbūt veselai paaudzei, pamatskolām un vidusskolām. Mūsu atsauksme ir: tolle, lege — nem un lasi!

Pāri parastajai kritikai „Rīta svētbrīdis“ paceļas jau pēc savas būtības kā lūgšanas grāmata, kā svētums. Vismaz lūgšanas grāmatas nav ātrumā izsmejamas, steidzīgai recenzijai, tās vajaga sistēmiski lietot, gadu, no dienas dienā. Apdomāsim vien, kādus spriedumus devuši jo gudri un mācīti vīri par grāmatu grāmatu, viņas gara neskārti. Ko teiktum mēs paši par dažu labu psalmu, ja mēs nezinātum, ka tas no bībeles ņemts? Tāpēc turpmākajās rindās nekādā ziņā nebūs meklējama kritika, piem., izceļot dažus autorus citiem pāri, bet gan minot dažas atsevišķas lūgšanas, pūlēšos rādīt, kā šī grāmatā lietojama praktiskajā skolas darbā un ko viņa māca, īpaši visiem iesācējiem, lai no „Rīta svētbrīža“ būtu pēc iespējas vairāk svētības mūsu skolu dzīvei.

Lūkosimies vispirms pēc šeit nojausāmās principiālās pieejas skolas lūgšanas problēmai, kas pēc savas būtības nav viegla un stipri ierobežota. Jaunātnēi vēl trūkst attiecīgo piedzīvojumu, kas pieved lūgšanai: viņa vēl lāga nepazīst bēdu un par nāvi viņa nebēdā. Līdz ar to atkrit laba daļa tā, kas aicina draudzi baznīcā un mūs saista pie dievnama, tāpat kā arī lielākā daļa baznīcas dziesmu neder skolas dievvardiem. Turklāt draudze pulcējas vienu reizi nedēļā, bet skolas draudzei jāsanāk sešas reizes! Nav brīnums, ka skolēni labprāt izvairās no lūgšanām, un saistīt viņas saista galvenokārt vienīgi skolas kārtība, disciplīna. Skolas aula nav baznīca un skolēni nav draudze, tāpēc mums arī nevajaga censties šeit pieskārties visdziļākajam un svētākajam. Šinī ziņā ir jaunajai grāmatai raksturīgi, ka Kristus ciešanas piemin tikai dažas nedaudzas lūgšanas. Tas arī ir jo pareizi; ciešanas dziesmas skolā nav lāgā dziedāmas! Zināms, mēs varam daudz plašāk izlietot ciešanas laika tekstus — par Pēteri, Jūdasi, Ponciju Pilātu u. t. t. — tomēr Golgātas kalnā nekāpsim. Tāpat skolai nav vajadzīga dogmatiska rakstura ticības jautājumu iztirzājumi un apoloģētiski mēģinājumi, kaut arī tādus krājumā sastopam, itkā tie būtu iemaldījušies no ticības mācības stundām lūgšanas brīžos. Skolas lūgšanai jābūt autoritātīvai, skolēni nav

„lūdzami“, bet „ņemami“ ar to, ko viņi atzīst un cienī, proti — ar patiesību, cik tālu tā viņiem vajadzīga, pieejama un saprotama.

Sakarā ar to mēs atzīmējam trīs galvenos tēmatumus, kas šeit nepārprotami likti skolas lūgšanas pamatā.

Vispirms — pieskaršanās skolēnu grēkiem, lai līdz ar ļaunuma atsegšanu tas zaudētu savu pievilcību un iespaidu uz jaunajām sirdīm. (31.—34., 91., 140., 172., 174.). — Cik nespēcīgi esam darīt, ko paši par labu atzīstam. Cik viegli iespaidojami tādiem, kas neder priekšzīmei. Cik nepaklausīgi, melīgi, varmācīgi. Skolas dzīve mums to ikdienas no jauna rāda dažādās variācijās, un bībelē netrūkst attiecīgu pamācību.

Tad plaša vieta pienākas dažādiem pienākumiem: pret sevi, citiem cilvēkiem, Dievu. (43., 44., 59., 63., 64., 67.—69., 74., 99., 100., 103., 119., 174., 188.).

Pēdīgi jauniešu sevišķa uzmanību jāvērs uz visu labu, ko dzīvē dabūjam, vēl iekams spējami citiem ko labu padarīt. Vecāku mīlestība, Dieva mīlestība, Jēzus Kristus, mūsu Dieva sūtītais Kungs un Pestītājs, ir mums arvien no jauna pieminami, slavējami un godājami. (19., 24., 26., 35., 37., 55., 81., 172., 175.). No šiem trim galvenajiem tēmatiem „Rīta svētbrīdī“ sevišķi bieži sastopami un rūpīgi apstrādāti arī pēdējie.

Kas nopietni grib gatavoties skolas lūgšanai, lai izlasa vispirms kādu no šeit pieminētajiem apcerējumiem. Tad gan rāsies viena otra doma, par kuŗu mācēsīm paši ko skolas dzīvei piemērotu teikt. Pie tam lai nedomājam, ka katru reizi būtu turamas tik gaŗas runas, kādas pa lielākai daļai ir ievietotas šinī krājumā un kas prasītu līdz desmit minūtēm laika, ja mēs gribētu viņas nolasīt. Šinī ziņā gan vienīgi pareizi būs neuzskatīt viņas par atdarināmu priekšzīmi, bet par avotu, no kuŗa lai smeļam pēc vajadzības. Daudzkārtīgi no viena paša apcerējuma pietiek vielas divām, trim un vēl vairāk lūgšanām. Nav vajadzīgs lietāt bez nolasītā teksta vēl kādus citus bībeles vārdus piedevām, vai arī minēt vairāk kā vienu citātu vai piemēru, vai iedalīt runu 2 un vairākos punktos. Pietiek ar vienu pašu. Piem., lasot 2. apcerējumu, esam pateicīgi par bagātīgajiem aizrādījumiem, kā lai sevi valdām, un varam runāt vairākas dienas no vietas, atsevišķi par: acīm, muti, rokām, sameklējot piemērotus bībeles tekstus, kas savukārt dos jaunus ierosinājumus. — Citās skolās ir bijis paradums turēt lūgšanu vienu reizi nedēļā, pirmdienās vai sestdienās. Tad, zināms, gaŗāki apcerējumi bija vietā. Bet ikdienas lūgšanai būtu priekšzīme ņemama tikai no visīsākajām, piem., no 11., kuŗu vēl var īsināt un, vajadzības gadījumā, — droši nolasīt, pašus teksta pantus nodziedot, vienu pirms otru — pēc uzrunas. Ikdienas lūgšana, tas ir mūsu pašu vārdi var būt ļoti īsi, tik īsi, ka uzrakstīti viņi neatstātu, varbūt, iespaيدا, kad nedzird intonācijas un neredz paša runātāja. Sevišķi tas sakāms par pašu lūgšanu vārda šaurākajā nozīmē. Daudzkārtīgi pietiek viens teikums. Kādreiz otrais dziesmas pants labi der kopējai lūgšanai. Arī tēvreize lietojama tikai pa vienai lūgšanai, izvēlētoties tekstam un tēmatam piemērotu.

Dalot lūgšanas, rāsies vajadzība pēc jauniem tekstiem, — kas savukārt var būt garāki, piem., veseli evaņģeliju nostāsti. Teologiem nebūs grūti tādus atrast. Tomēr gribētos ikvienu, kam šādas ikdienas lūgšanas jātur, darīt uzmanīgu uz bagātīgo Dieva vārdu izlasi, kas atrodama Apstīšu Jēkaba „Lūgšanās visām gada dienām“. Smelsim no visiem mums pieejamiem lūgšanas avotiem, sekodami Jēzus mācekļiem, kas, iekāms, viņi citus mācīja un vadīja, paši papriekšu apzinīgi mācījās, īpaši šo vislielāko mākslu — Dievu lūgt, Lūk 11., 1...

Kas attiecas uz ārieni, tad žēl, ka jaunajā, glītajā grāmatā ieviesusies daža laba pareizrakstības kļūda. Labprāt gribētos, ka tādas tur nebūtu nevienas un ārējā forma būtu visnotaļ atbildusi krietnajam un cēlam saturam. To pieminam, novēlot grāmatai atkārtotus un atjaunotus izdevumus!

B. F.

Aug. Briedis „Dvēseles noskaņas“. Garīgas dziesmas, „Zemnieka Domu“ apgādniecībā, A./s. „Rota“ izdevums.

Ar prieku varam konstatēt, ka mūsu garīgās dzejas krājumi top arvien plašāki un bagātāki. Aug. Brieža vārds šai laukā mums nav vairs svešs. Viņa dziesmas, jau pirms nelielā krājuma iznākšanas, bija samērā populāras un tās labprāt dziedātas baznīcas svētkos.

Aug. Brieža panti ir skanīgi un labi slīpēti. No viņa vārsēm pretim dveš silts dvēseles pārdzīvojums, dziļa reliģiska izjūta. Valoda gleznaina, izteiksmīga, piemēram dziesmā, „Pavasārī zemē sēta...“ Rudens noskaņa un dziļais miers te atrod savu piepildījumu vienkārši daiļā pantā:

Rudens saule nobālusi,
Gurda slēpjas mākoņos,
Zemei spēku atdevusi,
Skumja noriet vakaros...

Skaistas ir arī dziesmas, kas domātas, liekas, mātes dienai. Atceroties mīlestību, kuŗu māte viņam parādījusi, dzejnieks veltī tai šādus vārdus:

Kaut tava dzīve noritētu,
Kā dziesma vieglā saskaņā,
Lai Tava balss tur atskanētu,
Kur likteņus lemj mūžībā... un t. t.

Mātes tēls dzejnieka acīs nes sev līdzī dziesmu vaiņagu. Dziesmā izstaro viņas mīlestība. Ar dziesmu bērns saņem mātes garu, viņas dvēseles bagātību, viņas ticību. Kristus vārds, mīlās mātes daudzīnāts, ņem bērna sirdī mājas vietu, lai viņš, Dieva gara spirdzināts, dzīvē ietu taisnus ceļus (15. lpp.). Šai vietā dzejnieks radniecīgs Porukam, un, nezina, vai viņu nebūs ietekmējis pazīstamā „Mātes dziesmiņa“.

No dziesmām, kas radušās pārdomās par nāvi un mūžīgo dzīvību, kā labākā mināma „Ir tēvu zemē vietas, kur soļi klusi kļūst...“ Skanīgs arī piemiņas pants:

Agri atstāts darba lauks,
 Pienākusi nakts tik klusa;
 Sējumā vēl vārpas plauks,
 Sējējam jau mūža dusa.
 Debess Tēva pagalmos
 Jēzus sēvu mieru dos.

Kristību gadījumos dziedāmās dziesmas līdz šim bija atrodamas tikai dziesmu grāmatā un arī tur — tikai dažas. Tagad šisniecīgais krājums, kaut arī tikai par vienu dziesmu, kļuvis bagātāks. (Dievs, Radītājs, ar Tavu ziņu, Ir bērniņš nācis pasaulē... 10. lpp.).

„Dvēseles noskaņas“ ir dziesmu krājums, kas labi iederētos katra mācītāja bibliotēkā. Liekas, ka arī pats autors to domājis praktiskām vajadzībām. Ar interesi gaidīsim Aug. Brieža turpmākos darbus. Dzejnieka dāvanas viņam ir. Tikai rakstot vienmēr nevajadzētu mēģināt pieskaņties jau pazīstamām dziesmu melodijām, jo šāda rīcība daudreiz ierobežo gara lidojumu un uzliek saturam pārāk smagus formas žņaugus. Tagad, kad atkal pacelts jautājums par baznīcas dziesmu reformu, varbūt, radīsies tām arī jauns mūzikālais ietērs.

„Dvēseles noskaņu“ izdevums glīts. Vāka zīmējums tomēr varēja būt labāks, varbūt, pilnīgi izpalikt.

Arn. Lūsis.

Richards Rudzītis, **Nikolajs Rērihs, kultūras ceļvedis.** Rīgā, 1935. (Ar Rēriha ģimetni, viņa gleznu reprodukcijām un liter. darbu izlasi.) 192 lpp.

Līdz šim latviešu lasītājs tikai itkā garām ejot būs šo to dzirdējis par Nikolaja Rēriha gleznām un organizatorisko darbību (arī Rīgā jau vairākus gadus pastāv Rēriha biedrības nodaļa, kuŗu kādu laiku vadīja pazīstamais nel. ārsts Dr. F. Lūkins). Rudzīša grāmata spraudusi sev par mērķi, ievadīt latv. lasītāju dziļāk R-a mūža darbā un viņa plašajos, tautu sadarbībai un pasaules mieram veltītajos centienos. Jo tālāk ieejam grāmatas saturā, jo skaidrāk mēs noprotam, ka mūsu priekšā nevis parastais kāda kultūras darbinieka mūža darba attēlojums un novērtējums, bet dziļas un tīras sajūsmas apgarota himna, augsta dziesma Rēriha personībai un ideju pasaulei. Gar mūsu gara acīm slīd Rēriha mūža gājiens (R-s dzimis 1874. g. Pēterpilī, viņa dzīslās — skandināviešu asinis), mākslinieciskā radīšana, daudzie ceļojumi un plašā organizatoriskā darbība Eiropā, Amerikā, Āzijā. Minēti un sīkāk attēloti viņa galvenie organizatoriskie pasākumi: Rēriha Mūzejs un Mūzeja draugu biedrība (ar centru Ņujorkā, kādā 30 stāvu debesskrāpī), apvienotais mākslas institūts, Rēriha institūts Urusvatā, Indijā un beidzot „Miera karogs“ — apvienība cilvēces lielo kultūras vērtību aizsardzībai (sevišķi kara laikā) ar periodiski notiekošām Miera Pakta konferencēm. Viss apcerējums ieturēts tīrā idejiskuma plāksnē. Žēl, ka ar lielās individualitātes konkrētām, tīri cilvēcīgām īpatnībām gandrīz nemaz nedabūjam iepazīties. Toties skaidrāk izceļas šī nenogurstoša mākslinieka — apustuļa un organizatora vieta cilvēces gara vēsturē.

Pārāk reāli vai reālpolitiski domājošam lasītājam daudz kas šīs interesantās personības centienos izliksies kā kāda skaista vīzija jeb pārdrošs domu lidojums. Citos, turpretim, kas tic viscilvēces vienības idejai un meklē idejisku pamatojumu cerējumam tautu brālības un augstākas gara kultūras laikmetam, Rudziša apcerējums radīs vēlēšanos, vēl konkrētāk iepazīties ar cildinātas personas darbību un īpatnībām.

K. Kundziņš.

Ievērojama grāmata par divām centrālām kristietības idejām un viņu izcelšanos:

Rudolf Otto, **Reich Gottes und Menschensohn**. München, 1934.

Jēdzieni „Dieva valstība“ (debess valstība, dievvaldība) un „Cilvēka dēls“ ar savu dziļo problēmatiku un noslēpumainību visos laikos valdzinājusi tiklab J. Derības lasītājus, kā pētniekus, Dieva valstības ideja bez tam ātri vien pāri laikmeta un pat kristīgās baznīcas robežām ieguvusi universālu nozīmi, tā ka viņas saturam un jēgai dziļas pārdomas veltījuši ne vien izcilākie teologi, bet arī filosofi — (Kants). Tāpēc pētījums par šo ideju primāro saturu un izcelšanos var pretendēt uz plašu ievēribu, it sevišķi vēl tad, kad šāds pētījums nāk no tāda vīra spalvas, kā Rud. Otto, kas ar savu grāmata „Das Heilige“ un citiem publicējumiem ieguvis vienu no redzamākām vietām tagadnes teologu un reliģijas filozofu starpā (Ad. Harnaks savā laikā viņu pat apzīmējis par lielāko tagadnes teologu). Viņa jaunākais darbs, par kuŗu šeit iet runa, aptver 350 lapp. un sadalās 4 daļās, kas tomēr pēc sava apjoma un svara nav vienādas: 1. Dieva valstība Kristus vēstījumā. 2. Dieva valstība un Cilvēka dēls. 3. Mācekļu iesvēte (Weihe) resp. Sv. vakarēdiens. 4. Dieva valstības charismāti. Minētie virsraksti tomēr dod tikai aptuvenu jēdzienu par grāmatas problēmatiku un satura bagātību. Tā piem., no virsrakstiem vien nemaz nav redzams, ka viens no galveniem jautājumiem, proti, taisni tas, kas grāmatai piešķir viņas aktuālītāti, ir jautājums par D. valstības un Cilv. dēla jēdzienu sakariem ar āriešu tautu senreliģiju.

Nevar teikt, ka šī problēmatika būtu pilnīgi jauna. Pēdējā laikā šo ceļu mēģinājis iet neviens vien reliģiju vēsturnieks un teologs. Tomēr stingri zinātniskie meklējumi, kuŗiem pamatā ir bijusi laba avotu un vēsturisko apstākļu pazišana, līdz šim nav vedusi tālāk, kā līdz dažu svarīgu evaņģeliju elementu, it sevišķi eschatoloģisko jēdzienu par jauno eōnu, augšāmcelšanos, pastartiesu, arī uzskatu par daimoniem, enģeļiem, Cilvēku dēlu — sakarā vešanu ar irānisko reliģiju (Zaratustras mācību, parsismu). Otto iet soli tālāk. Pirmkārt, viņš visu vērību piegriež nevis atsevišķiem elementiem, bet centralajai D. valstības idejai. Otrkārt, viņš šī priekšstata saknes saskata daudz tālākā pagātnē, nekā līdzšinējie pētnieki, ne vien parsismā, bet Indijas senreliģijā, vēdismā. Kamēr tradicioālā teoloģija apmierinājās ar Vecās derības norādījumiem (Jahve ir valdnieks, Jahves diena nāks) un radniecīgiem priekšstatiem apkārtējā snkretismā (parsismā, Eģiptes reliģijā, imperium romanum idejā, kas dara daudz maz saprotamu vispārējo „Dieva valstības“ vai „Dievvaldības“ gaidīšanu (sal. arī manu

grāmatu „Kristus“), tikmēr Otto ceļ priekšā pārsteidzošas analogijas D. V. idejai dažādos vēdu tekstos. Dievības dēvēšana par asu-ra (= noslēpumainā dzīvības spēka ipašnieks, kungs) un raja (= valdnieks) rada zināmā reliģijas slānī plaši izplatīto uzskatu, kā dievs Varuna, kurā visi dievi ir apvienoti, ir asura un raja, ka viņš uzceļ un nostiprina savu valsti (kšatra) pēc tam kad viņš salauzis daimonu varu un paaugstināts par divas asura = debeskungu. Viņš nevalda citas būtnes ar ārēju varu, bet ar savu aprīnojamo kosmisko un tikumisko kārtību (= rita).*) Parsisma mācība par Ahura (=asura) mazdu un viņa valsti ir šī Indijas mantojuma pārveidojums, papildināts ar parsisma īpatnējo ciņas priekšstatu (starp labo un ļauno dievu) un eschatoloģiju. Bet tipiskākā īpašība, kas pēc Otto domām, iet līdzī Indijas un Irāna D. valstības jēdzienam un parādās arī Jēzus evaņģelijā — ir priekšstats, par noslēpumaino brīnumspēku vai varu (dynamis), ar kuŗu uzvar Dieva valsts, ietērpama visu esošo gaismas gloriājā (doxa), pārvērzdama veco pasauli „jaunās debesīs un jaunā zemē“.

Šo pašu ceļu un metodi autors lieto arī noslēpumainā „Cilvēka dēla“ priekšstata noskaidrošanai. Šis tēls ilgu laiku ir bijis zinātniskās diskusijās objekts, interpretējot to gan kā „mesiju zemībā“, gan kā ideālcilvēku, būtni, kam nekas cilvēcīgs nav svešs“ u. t. t., kamēr pēdējā laikā dominē eschatoloģiskā interpretācija, t. i. „debessmesija savā godībā“, atstājot jautājumu atklātu, vai jau Jēzus to zīmējis uz sevi, vai tikai draudze. Otto ar šim priekšstatam atrod analogijas nevien parsismā, bet arī Indijā. Par galveno dokumentu, no kuŗa redzama orienta ideju ienākšana jūdaismā, viņš uzskata pazīstamo apakalptisko Henocha grāmatu (I. g. s. pr. Kr.). Tomēr jāatzīst, ka šinī jautājumā Otto savāktās analogijas nav tik skaidri tveramas, kā pirmajā gadījumā. Iznāk, ka pēc Indijas un parsisma analogijām „Cilvēka dēls“ ir pie Dieva paaugstināta apskaidrota būtne, kuŗā reprezentatīvā kārtā sakopoti visi zemes bērnu (dvēseļu) likteņi. Raksturīgākais ir tas, ka par „Cilvēka dēlu“ pēc Dieva lēmuma var tikt paaugstināts arī reāls (svēts) cilvēks, šīs pasaules iemītnieks. Vienīgi evaņģelijā atzīnai, ka ceļš uz Cilvēka dēla (un līdz ar to viņa ticīgo) paaugstināšanu ved caur ciešanām un nāvi, Otto nekādas analogijas ne vēdismā, ne parsismā atrast nevar. Tas ir tipisks Kristus evaņģēlija piederums, (tāpat kā Cilvēka dēla identificēšana ar pašu Jēzu) un viņa saknes saskatāmas Izraēla reliģijā, it sev. Ies. 53. nodaļā.

Tikdaudz par šo jēdzienu priekšvēsturi un pirmatnējo jēgu. Viņu izplatība rāda, ka baze, uz kuŗas balstās Jēzus evaņģēlijs resp. kristiānisms, ir vēl daudz plašāka, nekā līdz šim bija parasts domāt.

Bet kas tad nu noticis evaņģelijā ar šīm idejām? Jēzus tās būtiski saistījis ar savu Dievizpratni un savu personu un ielicis viņās jaunu, daudz spilgtāku nekā līdz šim, saturu. Lai to rādītu, Otto sniedz gandrīz izsmelošu Jēzus macības raksturojumu. D. valstība Jēzus izpratnē, būdama savā būtībā kaut kas pilnīgi viņpasaulīgs, ir brīnišķīgi izmanāma tādām sirdīm, kas apveltītas ar numinozā nojautu („Spürsinn“). Tā tad būdama

*) Sal. tā paša autora Gottheit und Gottheiten der Arier, 1932.

viņpasaulīga, viņa tomēr okultā (apslēptā) veidā jau ir klātesoša. Kas attiecas uz Cilvēka dēla termiņu, tad aiz Jēzus vārdiem, kur viņš lieto šo apzīmējumu, slēpjas paradoksālā atziņa, ka viņš pats nevienam nezinot — ir izredzēts paaugstināšanai pie Tēva. Saskāršanās ar viņa personu zemes bērniem liek nojaust „Das ganz Andere“, irracionālo, „numinozo“. Viņš ir „Heilsbringer“ t. i. vairāk nekā „Heilskünder“ — transcendentā brīnuma nesējs un devējs, ne vienīgi tā sludinātājs. Viņš pats ar savu numinozo „es“ ir evaņģēlija spēka centrs.

Līdztekus šo centrālo jautājumu apskatam Otto grāmata sniedz vēl veselu virkni ierosinošu spriedumu par citiem Jēzus dzīves un J. D. teoloģijas jautājumiem. Minēsim tikai dažus: Jāņa Kristītāja un Jēzus attiecības, Jēzus līdzību pareizā izpratnē, Jēzus mācības attiecības ar draudzes teoloģiju, divi viedokļi uzskatā par augšāmcelšanos, sv. vakarēdiena primārā jēga (jēdziens par mācekļu iesvēti un „efektīvo reprezentanci“), charismaticās (okultās) spējas Jēzus personā un c. Visos jautājumos parādās autora īpatnējā pieeja, kas izaugusi no viņa ilggadīgā reliģisko faktomenu pētīšanas darba un svarīgos punktus atšķiras tiklab no tradicionālās „ortodoksisma“ kā „liberālisma“ pozīcijas. Pie visa tā tomēr pats autors apzinās, ka viņa slēdzieniem, ievērojot avotu īpatnējo dabu, nepiemīt absolūti neapstrīdams, bet vienīgi hipotētisks raksturs: savu ievērojamo grāmatu viņš pazemīgi nosaucis par „mēģinājumu“ („Religionsgeschichtlicher Versuch“). Ar to viņš nevien savus, bet reizē arī pārējos moderno zinātnieku pētījumus par Jēzus dzīvi, personu un mācību nostādījis istajā, vienīgi pareizajā plāksnē.

Beidzot šīs atziņām un ierosinājumiem bagātās grāmatas apskatu, gribas norādīt vēl uz vienu apstākli. Otto grāmatai ir sintētiska pētījuma raksturs, sintētiska arī tanī nozīmē, ka viņš šo darbu veicis, atbalstīdamies uz citu reliģijas vēsturnieku un teologu līdzdarbību. Šī zinātniskā sadarbība mūsu dienās pārsniedz vienas tautas, vienas valsts intelektuāla darba apjomus. Otto spilgti izceļ šo momentu, labprāt citēdam angļu, franču, zviedru un citu tautību autorus, pie tam katru tanī valodā, kādā tas rakstījis. Grāmata veltīta Upsalas universitātes teoloģijas fakultātei pateicībā par autoram piešķirto goda doktora gradu.

K. Kundziņš.

Chronika

Latvija

Aicinājums jaunu garīgu dziesmu un meldīju autoriem.

Pēdējos gados mūsu reliģiskā dzīvē vērojama raksturīga parādība: atzēlot reliģiskai dzīvei, kuplā skaitā parādās gan pazīstamu, gan nepazīstamu autoru garīgas dziesmas, kas pamazām sāk sev iekarot vietu draudzes dievkalpojumos, dažādos svētkos un skolu dzīvē. Arī daži mūsu cien. komponisti ķērušies jau pie garīgas mūzikas resp. dziesmu meldīju jaunradīšanas darba. Tomēr šai ziņā produkcija, šķiet, atrodas vēl savos sākumos, vismaz tikai nedaudzas garīgas meldijas līdz šim atradušas ceļu uz draudzes dzīvi, kādēļ prasība pēc vērtīgāko latviešu garīgo dziesmu cienīga mūzikālā ietērpā ir vēl ļoti liela.

Evang.-lut. Baznīcas virsvalde atzinusi, ka pienācis brīdis, ķerties pie jaunu dziesmu un meldīju vākšanas un izlases, lai būtu iespējams tās izdot atsevišķu draudzē lietājamu dziesmu un meldīju grāmatu pielikumumu veidā. Sakarā ar šo nodomu Baznīcas virsvaldes izdevniecības un redakcijas komisija griežas pie cienījamiem dziesmu un meldīju autoriem ar laipnu lūgumu, nodot viņas rīcībā draudzes dievkalpojumiem piemērotus dziesmu tekstus un meldijas, it sevišķi tās, kas nav parādījušās iespēstā veidā vai iespēsti maz izplatītos izdevumos.

Lai nodrošinātu pareizu dziesmu un meldīju izlasi, viņu novērtēšanai tiks pieaicināti pazīstami mūsu garīgās dzējas un mūzikas lietpratēji.

Sūtījumi adresējami, vai nu Evang.-lut. Baznīcas virsvaldei, izdevniecības un redakcijas komisijai, Brīvības ielā Nr. 37/39, vai arī izdevniecības un redakcijas komisijas priekšsēdētājam prof. K. Kundziņam, Latvijas Universitātes Teoloģijas fakultātē, Rīgā Raiņa bulv. 19, pie kuŗa arī var griezties pēc tuvākiem paskaidrojumiem.

Pa Sēlpils un Latgales iecirkņu draudzēm.

Sēlpils un Latgales prāvesta iecirkņa draudzes atrodas valsts nomalē, tālāk no galvas pilsētas, no kultūras centra. Archibiskaps šim draudzēm veltījis savu uzmanību un pirmo garāko vizitācijas braucienu Baznīcas virsvaldes locekļu pavadībā nolika pa šīm draudzēm.

Vizitācija sākās ar Sēlpils apmeklēšanu un pirmais vizitācijas dievkalpojums notika Sēlpils baznīcā. Sēlpils draudze un sevišķi Sēlpils pagasts pārejas laikmetā bijis padots dažādām baznīcai svešām strāvām. Draudzē skaitās tikai ap 400 locekļu, turpretim Sēlpils pagastā dzīvo 2200 luterticīgo iedzīvotāju. Daudzi pret baznīcu izturās vienaldzīgi un tie nāk arī no tām aprindām, kuŗas parasti mēdz uzskatīt par baznīcas piekritējiem. Pēc pagājušā gada 15. maija arī šini ziņā redzama labošanās. Cerams, ka baznīcas noliedzēju skaits arī Sēlpils pagastā ies mazumā.

Vizitācijas dievkalpojums bija radījis interesi un dievlūdzcēji bija ieraudušies kuplā skaitā. Draudzes stāvoklis un plašums prasa, lai še uz

vietas būtu savs mācītājs, tad arī garīgā dzīve varētu atplaukt. Agrāk Sēlpils draudzi apkopa Kokneses mācītājs, kuram bez Kokneses pienākas apkopt arī Pļaviņu draudzi. Tagad Sēlpils draudzi apkopj Sunakstes mācītājs. Draudzei pieder mācītāja ferma un tanī patlaban iet izbūves darbi jaunceltā mācītāja mājā. Rokas pielikšanu gaida arī citas mācītāja fermas ēkas. Draudze daudz darījusi, lai kara laikā par stalli pārvērsto baznīcu savestu lietošanas kārtībā. Arī tagad vēl šis tas darāms, lai baznīca iegūtu cienīgu glītumu.

Seces draudzē skaita pie 1000 draudzes locekļu. Ņemot vērā draudzē dzīvojošo luterāņu daudzumu, šis skaits varētu stipri pacelties. Vietējie iedzīvotāji gandrīz visi luterticīgi, izņemot sezonas laukstrādniekus, kuŗu skaits ap 40% no visa laukstrādnieku daudzuma. Tie ārzemnieki un pie draudzes neskaitās. Dievkalpojumi tiek noturēti ap 18 reiz gadā; tos notura vikarmācītājs. Draudzes stāvoklis prasa un arī atļauj uzturēt savu mācītāju.

Salves draudze lieluma ziņā līdzinās Seces draudzei. Šās draudzes mācītājs A. Kiršteins patlaban atskatījās uz saviem mācītāja amatā pavadītiem 25 gadiem, no kurjiem gandrīz visi pavadīti Salves draudzē un starp tiem daži tādi, kad nemiera laiki traucēja mierīgu un sevišķi garīgu darbu. Tas savukārt nācis draudzes dzīvei par labu. Draudze, vietējā pagasta pašvaldība, kā arī sabiedriskās organizācijas mācītājam jubilejas gadījumā vēltīja atzinīgus vārdus un pasniedza balvas. Bija ieradušies arī lielāka daļa no Sēlpils prāvesta iecirkņa mācītājiem. Iecirkņa prāvests ieradās kopā ar vizitātoriem, jo viņš pavadīja vizitācijas braucienu pa savu iecirkni. Arī Zalves mācītāja fermas ēkas prasa apkopšanu.

Vizitātoriem bija iespēja ieskatīties arī Zalves nespējnieku mājā, kuŗa ierīkota kādā vecā muižas ēkā. Nespējniekiem pagasts taisa jaunu ēku, bet arī tagadējā mītnē nespējnieki bauda labas ērtības, novietoti atsevišķās istabīnās, liekas labi apkopti un jūtas apmierināti.

Ceļā uz Subati vizitātoriem bija izdevība ieskatīties otrā nespējnieku namā — Ritē. Tā ir jauna, ar ērtībām ierīkota celtnē. Redzams, ka Rītes pagasts gādājis, lai no darba rindām izgājušie redz saulainu mūža vakaru. Gods pagastam, kas tā gādājis par tiem, kas saviem spēkiem nav spējīgi sevi uzturēt.

Subates draudze, kuŗa pieskaitāma Sēlpils iecirkņa lielākām draudzēm, patlaban atjauno savu baznīcu, kuŗa uzglabājusi dažus vecus vērtīgus mākslas darbus. Atjaunoto baznīcu cer iesvētīt drīzā laikā.

Lašu-Ilukstes draudze kopīgi skaita pie 700 draudzes locekļu un šīm draudzēm ir pa glītai baznīcai Lašos un Ilukstē. Tikai dievkalpojumi notiek reti, jo šīs baznīcas apkalpo un draudzi apkopj Subates mācītājs, kuŗam bez šīm draudzēm jāapkopj arī Asares un Gārsenes draudzes.

Lašu-Ilukstes draudzei būtu vajadzīgs savs mācītājs. To vēlas arī draudzes locekļi, kuŗi izsaka gatavību nest no sevis upurus, kādi būtu draudzes apgādāšanai vajadzīgi. Draudzes locekļi sastādās no apkārtējiem lauku iedzīvotājiem, ierēdņiem un brīvo profesiju darbiniekiem, kuŗi nodarbināti Lašu bieži apdzīvotā vietā ap pierobežas Eglaines dzelzceļa pietātni un Ilukstes pilsētā, kuŗa gan nes aprīkta vārdu, bet aprīkta administratīvās iestādes atrodas Grīvā. Ilukstes pilsētai pēc kara nācnes gluži, kā no zemes izcelties. Tomēr tā var jau lepoties ar krietnām celtnēm, to starpā arī ar ev.-lut. baznīcu.

(Beigas sekos.)

Ā r z e m e s

Igauņu-somu mācītāju konference Tallinnā.

I.

Bīskaps D. R a h a m ā g i atklāja ārkārtējo teologu konferenci ar pieņemšanas brīdi š. g. 23. jūlijā pl. 10.

No 205 balsstiesīgiem klāt bija 80, tā tad bagātīgi sanācis baznīcas kārtībā paredzētais kvorums ($\frac{1}{4}$ no balsstiesīgajiem).

Ar piecelšanos un dziesmas pantu godināja mirušo māc. A. R o z e n b e r g a, māc. emer. R. H o f f m a n a un māc. emer. A. B e r n h o f a piemiņu.

Teologu konference, kas pēc noteikumiem sūta 3 delegātus uz baznīcas sapulci, izvēl mācītājus H. N u t u, F. J ū r g e n s o n u un I. L i i v u par saviem pārstāvjiem, un J. V a r i k u, H. K u b u un J. U u s t a l u par vietniekiem.

Tad misijas direktors Georgs L. B. S l o a n s referē par skolu misijas darbu pie Palestīnas jūdiem. 2 skotu misijas slimnīcas pie Tiberijas jūras ir vietas, kur palīdzības meklētāji iepazīstas ar praktisko kristietību. Kristīgā ticība, kā liela vienotāja, izpaužas apstākļi, ka slimnīcā viens otram mierīgi guļ blakus jūdi un arābi. Skotu Misijas direktora priekšlasījums izsauca dzīvas pārrunas.

Plkst. 1 teologu konferenci slēdza.

Plkst. 2 sapulcējās mācītāji in corpore ostā, lai saņemtu Somijas viesus. Plkst. $\frac{1}{2}$ 3 piestājās ostā kuģis „Viola“. Igaunu mācītāji dziedāja „Dievs Kungs ir mūsu stipra pils“. Bīskaps Rahamāgi sirsnīgi apsveica

somu goda viesus — archibīskapu D. K a i l u un mācītājus baznīcas un Igaunijas mācītāju vārdā.

Plkst. $\frac{1}{2}$ 5 sapulcējās igauņu-somu mācītāju konferences dalībnieki uz kafeju.

Plkst. 6 bīskaps D. R a h a m ā g i ar lūgšanu sieviešu komercgimnazijā atklāja oficiālo dienas kārtību. Konferences vadību ievēl ar akklamāciju. Tajā ieiet archibīskaps D. K a i l a, bīskaps D. L o i m a r a n t a, garnizona prāvests Malins, bīskaps D. R a h a m ā g i, prāvests Lauri, prāvests Grinbergs. Apsveikuma uzrunās bīskaps D. R a h a m ā g i un archibīskaps D. K a i l a norādīja uz etapiem un momentiem, kas iezīmē kopējās attiecības somu un igauņu mācītāju kārtā un kopējā baznīcā. Pēdējos gados notiek dzīva izmaiņa un rosīga satiksme.

Apsveikuma telegrammās Igaunijas valsts prezidentam un Somijas prezidentiem izskan baznīcas nozīme tautas un valsts dzīvē un pārliecība, ka abas baznīcas ir vienotas garā un cenšas darīt savu atbildības pilno darbu.

Seko abu valšņu baznīcu galvu referāti par Igaunijas un Somijas baznīcām.

Pirms sēdes beigām archibīskaps D. K a i l a, kā somu mācītāju savienības priekšsēdis, nodod Somijas garīdzniecības dāvanu — mazu bibliotēku, ko turpmāk papildinās; somu teoloģiskie un vēsturiskie darbi varētu veicināt iekšējo tuvināšanos.

Archibīskapa ziņu uzņem ar dzīvu piekrišanu. Sēdi slēdz ar īsu lūgšanu.

II.

Bīskaps D. R a h a m ä g i savā ziņojumā par Igaunijas baznīcu izšķir 4 laikmetus, kopš lielajām reformām baznīcas dzīvē:

I. 1917.—1920. Pārēja no valsts baznīcas uz brīvo tautas baznīcu.

II. 1920.—1926. Baznīca cauro savu eksistenci. (Draudzes top nabadzīgas, jo lielākā zemes daļa tiek atsavināta. Tautas nobalsošana reliģijas mācības pasniegšanas lietās.)

III. 1926.—1934. Baznīcas jautājumu kārtošana ar tendenci, saskaldīt baznīcu. (Likums par reliģiskām biedrībām un viņu savienībām 1926. g. nostāda baznīcu blakus citām organizācijām.)

IV. Ap 1934. g. Ziemsvētkiem valsts vecākais izdod dekrētu, kas atceļ līdzšinējos baznīcas likumus. Valsts atzīst baznīcu kā vienību un dod tai iespēju attiecīgi organizēties.

Baznīcas mērķis ir, atbalstoties uz visu bībeli un neietekmējoties no laika gara, apliecināt un piepildīt evaņģēlijus tai apziņā, ka tā ir daļa no lielās kristietības.

Archibīskaps D. K a i l a rāda savā ļoti izsmelošajā referātā, ka pēc lielā lūzuma 96% no visiem somu iedzīvotājiem turējās pie baznīcas, tāpēc pēc brīvības kara izrādījās, ka radikāla baznīcas un valsts šķiršana nebūt nav vēlama. Bez konfesijas bija tikai ap 1% no visiem iedzīvotājiem.

Somu baznīcai bija jāizcaur stāvoklis laikos, kad tautas dzīvē parādījās liberālisma un naturālisma ļaunās sekas. Teologu lielais trūkums bija simptomatisks, jo 1924. g. bija tikai 100 teoloģijas studentu. Šie laiki tagad pieder pagātnei. Pašreiz mācītāju amatam gatavojas pāri par 400 teo-

logu. Mācītāja amats ir iecienīts. Arī Somijas baznīcai ir bijis jācaur par reliģijas mācības pasniegšanu skolās un rīta lūgšanām. Bet baznīcas darbs ir drīkstējis ar katru gadu paplašināties un padziļināties. Atzīmēsim dažus interesantus sīkumus, par kuriem runāja archibīskaps D. Kaila. Ir izdevies, sistemātiski strādājot, nodibināt visos rūpniecības centros strādnieku draudzes. Intensīva evaņģelizācija sagatavoja zemi. Draudze, no kuras jaunā strādnieku draudze atšķiras, palīdz tai materiāli, līdz kamēr viņa var patstāvīgi eksistēt. Sava ziņojuma beigās archibīskaps Kaila aizrāda uz savu priekšteču, mirušo archibīskapu, lielajiem nopelniem, tāpat arī bīskapa D. Gumerusa un prof. P. Pietilāa darba sekmēm Somijas baznīcas labā.

Otrajā konferences dienā māc. J. Jūrgensons sniedz eksegēzi par līdzību Mat. 13, 44—46 — debesu valstības pielīdzināšana tīrumā apslēptai mantai un pērļu meklētājam.

Garnizona prāvests Malins un māc. A. Šternfelds runāja par tēmatu: kristietība un tagadējais laikmets.

Priekšpusdienā apskatīja rātsnamu un sv. Gara baznīcu. Laika trūkuma dēļ paredzēta sv. Nikolāja baznīcas apskate bija jāatliek.

Pēcpusdienā archibīskaps D. Kaila noturēja zviedru sv. Miķeļa baznīcā dievkalpojumu somu valodā. Vakarā Doma baznīcā bija dievkalpojums ar dievgaldu.

III.

Pēdējā konferences dienā prāvests K. Kallio referēja par Igaunijas un Somijas baznīcu sadarbības iespējamībām.

Par tēmatu „Kristietība un tagadējais laikmets“ garnizona prāvests

Malins izsaka sekojošās domas: ja ir bijis laiks, kad varēja cerēt, ka nacionālisma uzvarai sekos pretkristīgās kustības apspiešana, tad tagadējie apstākļi rāda, ka šīs cerības nav piepildījušās. Bolševisms austrumos uzstādījis sev par mērķi iznīcināt visas reliģijas. Apstākļi rietumos rāda, ka valsts ir ar mieru kristietību un arī citas reliģijas vērtēt kā ētiskus faktorus, bet katra kristīga kustība tiek apsvērtā no „āriešu“ redzes viedokļa un vērtēta par politiski aizdomīgu. Bruņošanās sacensība tā saspilējusi tautu attiecības, ka katastrofa liekas neizbēgama.

Šajos apstākļos baznīcai jābūtu ceļš uz Kristu, kā vienīgo palīgu visās bēdās. Baznīcās jāievēd pirmo apustuļu draudžu gars. Referents redz tā sauktajā „Oksfordas grupu kustībā“ daudzsoļošu iesākumu kristietības atjaunošanai. Personīgu kristietību arī tie, kam vienmēr bijusi interese par baznīcu, izjutīs kā kaut ko jaunu. Grupu kustības vienkāršās prasības kā patiesība, tīrība, pašizliedzība un mīlestība ved kristietības būtībā. Klusā rīta stunda kļūst par nepieciešamu sagatavošanās stundu, kur Dievs runā ar cilvēku un cilvēks ar Dievu. Grēku atzišana Dieva un cilvēku priekšā dod atvieglojumu. Grēks nav dogmatisks jēdziens, bet realitāte. Grēks ir viss, kas cilvēku šķir no Dieva un tuvākā. Referents atzīmē to par zināmu vienpusību, ka ziemeļnieku baznīcās bieži valdot uzskats, ka tikai nedaudzi varot būt īsti Kristus piekritēji, bet masas evaņģeliji nevarot saistīt. Katras dvēseles vērtība, kā arī masu dvēseļu vajadzības, lai dod drosmi un gribu tuvoties masām ar Kristus atziņu.

Māc. A. Šternfelds nāk pie slēdzieniem, apskatot praktiskā ma-

teriālisma sekas, ka visas problēmas mēģina atrisināt, ignorējot neredzamo, bet reālo spēku, kas bībeles valodā tiek saukts par Dieva valstību. Baznīcas prasība tagad ir atbrīvot cilvēci no šāda materiālisma iespaida. Īstas baznīcas briesmas ir ne pretinieku daudzums, bet gan iekšējais nespēks. Teoloģija, kas novirzās no svētajiem rakstiem, kristīgo dzīves uzskati, kas neatšķir pasaulīgo no kristīgā, kompromisi baznīcas praksē — ir parādības, kas draud baznīcu iznīcināt. Kristīgajiem atkal jābūtu ar Kristu atrisināt visus šī laika jautājumus un problēmas. Kristum baznīcā jāiegūst atpakaļ viņa tēls (bibliski runājot tam jātop „miesai cilvēku starpā“) ar mīlestības darbiem.

Trešajā konferences dienā bija prāvesta Kallio priekšlasījums par Somijas un Igaunijas baznīcas sadarbību. Igaunijā dzīvo ap 1100 somu, pie kam puse ir pilsētnieki. Pēc 1934. g. tautas skaitīšanas datiem ap 3500 cilvēku runā somiski, bet somiski saprot ap 5700 cilvēku.

Pēcpusdienā konferences dalībnieki izbrauca uz Keilu. Tur ievērojams Lutera piemineklis. Bīskapa Kukk'a 2 gadu nāves atceres dienas gadījumā somu viesi uzlika uz viņa kapa vainagu. Piektdienā daļa no somu viesiem aizbrauca. Pārējie somi amata brāļu vadībā devās ceļojumā pa Igauniju.

Laiks bija jauks, tā visiem kopā pavadītie brīži paliks labākā atmiņā. Igaunu mācītāji no savas puses pateicīgi somiem par sprediķiem, priekšlasījumiem un vērtīgajiem ierosinājumiem personīgajā sadzīvē.

Tulk. no avīzes „Revalsche Zeitung“ 167—169. n.

R. Z.

Kristīgo un vācīcīgo diskusija.

1935. gada 5., 6. un 7. aprīlī noturēta Berlīnē kāda sanāksme, kas spriedusi par „senču ticību“. Sanāksmē piedalījušies pārstāvji tiklab no „moderniem pagāniem“ kā arī no kristīgās ticības aizstāvjiem. Darba kārtībā bijusi tā sastādīta, ka pieci tēmati iztirzāti, piedaloties pa vienam referentam no katras grupas.

Šī metode rāda, ka abi virzieni, kurus šķir ļoti dziļa plaisa un kas allaž iedegušies viens pret otru karstās dusmās, meklē jaunus ceļus savstarpējai izpratnei. Zinātnes formā viņi mēģinājuši izcīnīt to cīņu, kas svētnīcās un Dieva namos nevienam nav nesusi svētību.

Pirmo cīņu referenti izcīnījuši, lauždami savus šķēpus ap Kārļa Lielā personību. Viens referents (Dr. Kadners) raksturojis šo valdnieku kā romāņu kultūras aizstāvi un klusējis par viņa „vācīcību“. Korreferents (Dr. Vintersviļs (Winterswyl)) atkal izcēlis, ka Kārlis Lielais kalpojis Vācijai. Tomēr arī viņam, šķiet, nav izdevies izlobīt nacionālās ticības elementus no vēsturniekam pieejamiem materiāliem, kālab arī šis novērtējums faktiski paliek kultūras un politiskās vēstures rāmjos un neattaisno sanāksmes apzīmējumu, kas gribēja būt „relīģijas vēsturnieku apspriede“ („Religionswissenschaftliche Tagung“).

Tālāki analizēta Ekeharta (Eckhart) mistika. Prof. Bergmans apgalvojis, ka šis domātājs piederot vienīgi nacionālās ticības grupai. Viņa uzskati par Dievu un ideālā antropoloģija (māc. par cilvēku) neesot apvienojama ar baznīcas uzskatiem par Kristus nākšanu pasaulē un ciešanām cilvēces grēku dēļ. Tādēļ runātājs ar lielu pātosu esot Ekeharta cildinājis kā modernā uzskata pravieti un gaišrēģi.

Korreferents lic. Veiss (Weiss), kas aktīvi piedalījies Ekeharta rakstu jaunizdevumā, brīdinājis izmantot tekstus bez iepriekšējas kritikas. Lielais domātājs neesot pieskaitāms nedz vienam nedz otram mūsdienu reliģisko uzskatu virzienam. Bet tik daudz gan ref. varot apgalvot, ka mācība par Kristu, kas ir kristīgās baznīcas pamats, neesot lieka, bet gan organiska Ekeharta uzskatu sastāvdaļa.

Prof. Mandels raksturojis „āriešu dievības“, izejot no indiešu rel. tekstiem. Skarot Zaratustras rel. uzskatus un aplūkojot grieķu un pēc tam vācu domātāju un dzejnieku uzskatus, autors apgalvojis, ka „Visumā dievkalpošanā un drošības izjūtā“ atrodama āriešu reliģijas raksturīgākās iezīmes. Tā kā ārieši visumā redzot (resp. skatot) dievības (resp. Dievu!), tad ekskluzīvais Israēļa un kristīgās reliģijas Dieva priekšstats, kas saka „Es esmu tavs Kungs“ — neesot ar āriešu priekšstatiem savienojams. Par Jēzu Kristu Ķīles profesors tomēr klusējis.

Šim referentam nav bijis korreferenta, jeb tas atsacījies referātu nolasīt. Varbūt tāds arī bija lieks, jo zinātnieki prof. Ticija (Titius)* grāmātā var atrast vajadzīgos aizrādījumus un reliģiskā laukā Jēzus paša izteicienos un evaņģelijos var atbildi smelt ikviens, kas tādu meklē.

H. Virts (Wirth) runājis par „āriešu pirmatnējo mītu un Kristus nākšanu miesās.“ Referents cēlis gaismā pazīstamo („kreiso“) uzskatu, ka Jēzus piedzimšanā atspoguļojoties dabas parādību (saules) mits. Virts un viņa piekritējs Lērs (von Leer) interpretē-

*) A. Titius: Die Anfänge der Religion bei Ariern und Semiten, Göttingen, 1934.

juši visu Jēzus dzīvi pa daļai pazīstamām pa daļai fantastiskām mītiskām teorijām. Gala rezultāts ir seklāks Dieva jēdziens, kas dabas dzīvības dzimšanā un nāvē, kā arī gaismas cīņā ar tumsu (vārda tiešā nozīmē) sasniedz savu piepildījumu, nezina nekā par labā cīņu ar ļauno un atpestīšanu Jēzū Kristū.

Katoļu teol. prof. Kochs atbildējis Virtam un iztirzājis problēmu „Mīts un atklāsmē“. Viņa slēdziens bijis tas, ka „tāpat kā valsts vadītājs varot iecelt un atcelt laicīgus sūtņus, tāpat arī Dievs iecelot un acinot sev sūtņus, kā Viņš grib...“

Lērs pēc tam runājis par: „veco zinātņi un jauno ticību“, bet prof. Licmans (Lietzmann) par „veco ticību un jauno zinātņi“. Pēdējais varēja Lēram pierādīt, ka evaņģēliju tapšanas laikmetā tradīciju neesot iespaidojuši nekādi dabas nedz saules mīti. Elementi, kas apzināti uzņemti kristīgās baznīcas kalendāri ceturtā gadu simtā, nekādā ziņā neietekmējot Jēzus dzīvi. Prof. Licmans beigās skaidri definējis starpību, kāda pastāv starp kristīgo un „vācu“ ticību.

Šī starpība ir ļoti liela. Tie nav sīki jautājumi, kurus varētu diskutēt,

kas šķir abas grupas. Bet starpība ir principiāla. „Vācticība“ esot un gribot arī būt „dabas reliģija“ t. i. viņas atklāšanas avots ir daba. Bet kristīgai ticībai Dievs atklājās „Jēzū Kristū, kas dzimis un krustā sists agrajā ķeizaru laikmetā un kas pasaulei sludinājis kā brīnumu to atklāsmi, kurās avoti verd mūžībā.“ Šī atklāsmē nesaskanot ar cilvēku jēdzieniem un priekšstatiem. Šī ticība cīnoties pret visām cilvēcīgām vājībām un kaislībām, pret pašapziņu un runājot par vainu un Dieva žēlastību... „Ja mēs cīnamies viens ar otru,“ nobeidz pazīstamais vēsturnieks, „tad lai tas, kam mēs ticam, kļūst mūsos stiprs, lai mēs savai tautai ar to kalpotu. Šinī ziņā sacentīsimies savā starpā! Kas to labāki prot, tam piederēs taisnība...“

Mums šķiet, ka šī sanāksme devusi iespēju iepazīties abām grupām vienai ar otru. Zinātniskā diskusijas rezultātu nevar uzlūkot par kompromisu, kas varētu apmierināt un apvienot pretiniekus. Gluži pretēji. Prof. Licmaņa vārdi rāda jo skaidri, ka nevar kalpot divi kungiem — Kristum un dabai. Bet Dievs prasa arī jaunos laikos, lai atzīst, „ka Viņš ir Kungs“.

Priv. doc. F. Treis.

Atbild. redaktors: māc. G. Šaurums.

Izdevēja: Latvijas Ev.-lut. Baznīcas Virsvalde.
